

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Teorie o výběru partnera – srovnávací studie

Jiří Brouček

Vedoucí práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Praha, 2017

Prague College of Psychosocial Studies

Mate selection theory – comparative study

Jiří Brouček

The bachelor's thesis supervisor: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Prague, 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracoval samostatně a s pomocí pramenů, jejichž plný výčet uvádím v seznamu, který je součástí této práce.

Praha, dne

Anotace

Tématem předložené bakalářské práce jsou teorie o výběru partnera – jejich srovnávací studie. Tato teoretická práce vysvětluje pojmy atraktivita, sex-appeal, šarm, vztah, interakce, komunikace, afiliace a gender. Zabývá se faktory, které ovlivňují proces výběru partnera: podobností, blízkostí, sympatií, reciprocitou a fyzickou atraktivitou. Dále popisuje perspektivy, kterými lze na výzkumy vzájemné přitažlivosti nahlížet. Věnuje se lásce a attachmentu a trojúhelníkové teorii lásky. Následuje vysvětlení, jakou roli při výběru partnera mají emoce a jaký vliv může na tento proces mít humor. Obsahuje také základní nastínění teorie rovnosti pohlaví a evoluční teorie při výběru partnera.

Klíčová slova: Výběr partnera, atraktivita, láska, interpersonální vztahy

Abstract

The topic of this bachelor's thesis is mate selection theory – comparative study. This theoretical work explains concepts of attraction, sex-appeal, charm, relationship, interaction, communication, affiliation and gender. It deals with factors which affect the process of mate selection: similarity, closeness, sympathy, reciprocity and physical attractiveness. Next it describes perspectives with which the attraction studies can be viewed. It pursues love and attachment and triangular theory of love. The explanation what role does the emotion plays in mate selection, and how the humor can influence this process follows. It also contains a basic outline of the equity theory and evolutionary theory when selecting a mate.

Key words: Mate selection, attraction, love, interpersonal relationships

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce MUDr. Olze Dostálové, CSc. za užitečné rady a za čas, který mi věnovala.

Obsah

Úvod.....	8
1 Vymezení pojmů	9
1.1 Atraktivita, sex-appeal a šarm	9
1.2 Vztah	10
1.3 Interakce, komunikace a afiliace.....	10
1.4 Gender	11
2 Interpersonální vztahy	13
2.1 Podobnost	14
2.2 Blízkost	15
2.3 Sympatie a reciprocita.....	16
2.4 Fyzická atraktivita.....	17
2.5 Teoretická integrace studia vztahů	20
3 Láska	23
3.1 Neurozobrazovací techniky lásky.....	24
3.2 Attachment a láska	25
3.3 Trojúhelníková teorie lásky	27
4 Emoce	29
5 Humor	31
6 Teorie o výběru partnera.....	34
6.1 Teorie rovnosti	34
6.2 Evoluční teorie	36
6.3 Závěrečná úvaha.....	36
Souhrn	39
Seznam použité literatury.....	40

Úvod

Základem lidského života jsou bezesporu vztahy. Ty vznikají vlivem vzájemné, ale i jednostranné přitažlivosti. Lidé se odjakživa sdružovali do sociálních skupin, které jim poskytovaly bezpečí a jiné výhody. Není tedy překvapením, že toto téma upoutalo v průběhu let spoustu vědců. Například Terman (1938) a jiní autoři se zasloužili o jedny z prvních výzkumů manželství, Thibaut a Kelley (1959) přispěli tím, že ve své knize představili teorii vazby („*interdependence theory*“), Byrne (1961) zkoumal souvislosti mezi podobností a atraktivitou. Newcomb (1978) studoval proces způsobu seznamování a Harlow se svou ženou (1962) se zabýval citovou vazbou mezi matkou a nemluvnětem u primátů. A i když tyto uvedené výzkumy nepodporovaly zájem o vztahy jako takové, protože tehdy studium vztahů jako vědy ještě neexistovalo, poskytly i tak první náhledy do této problematiky. V poslední době studium vztahů vzkvétá nejen v oblasti psychologie, ale také díky interdisciplinárním výzkumům vztahů.

V následujících kapitolách se pokusím nastínit problematiku, teorii a strategii ohledně výběru partnera a faktory, které v tomto procesu hrají zásadní úlohu. To vše se zaměřím na období mladší dospělosti, čili mezi 20. a 35. rokem života, tak jak toto období vymezuje Vágnerová (2000). Toto období jsem zvolil především kvůli specifickým okolnostem tohoto věku – předpokládá se zralejší osobnost, s menším vlivem rodiny a okolí, s plány do budoucna a výhledem na založení rodiny a proti pozdní dospělosti či stáří se obvykle ještě nevyznačuje ohlížením se za dosavadním životem, předáváním znalostí mladším generacím apod. Soustředím se zde na popis, jak se v období mladší dospělosti formuje heterosexuální partnerský vztah s dlouhodobým záměrem. Není tedy mým cílem popisovat krátkodobé vztahy, které nemají za cíl vzájemné soužití partnerů, potencionální založení rodiny apod.

Jelikož je tato práce teoretická, a neobsahuje tedy výzkumnou část, budu v ní podrobněji porovnávat problematiku výběru partnera z hlediska jeho vývoje, genderových rozdílů, faktorů a teorií a strategií, které se v průběhu let vyskytly v odborné literatuře a výzkumech, přičemž čerpám z naprosté většiny ze zahraniční literatury a výzkumů.

1 Vymezení pojmů

Ještě než se začnu zabývat samotnou problematikou tématu této práce, je nasnadě nejprve vymežit některé základní pojmy, se kterými budu v textu opakovaně pracovat. Některé anglické názvy, které se tak ustálily i v českém jazyce (např. attachment, gender), ponechávám v původním znění, a kde je to možné, používám všeobecně uznávaný český překlad. Jelikož čerpám z velké části z anglicky psané literatury, která nemá doposud český ekvivalent, nebo zavedený překlad shledávám pro účely této práce nevhodný, volím v těchto případech vlastní překlad, přičemž pro upřesnění ponechávám původní znění v závorce. Určitá specifika vysvětluji v následujících podkapitolách.

1.1 Atraktivita, sex-appeal a šarm

V této práci užívám poměrně často slovo „atraktivita“ namísto českého slova „přitažlivost.“ I když by tato slova mohla být považována za synonyma a tedy zaměnitelná, považuji v některých případech vhodnější použít toto původně cizí slovo, neboť se s ním v některých případech lépe pracuje.

Sociální psychologové se shodují v tom, že ve svém základu je atraktivita jakákoliv síla, která k sobě přitahuje lidi. Běžně se užívá k vyjádření síly, která k sobě táhne přátele i partnery. Mnoho současných vědců se však domnívá, že existují podstatné kvalitativní rozdíly mezi silami, které vedou lidi do různých forem vztahů (Kenrick, 2008). Jednoduchou definicí atraktivity může být i to, že se jedná o „*blíže nespecifikovanou vlastnost, jíž jsou k sobě dvě osoby přitahovány*“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 61).

Kvůli srozumitelnosti se zde tedy budu držet následující definice Výrosta a Slaměníka: „*Atraktivita se vztahuje k jedinci nebo skupině osob, jejichž nějaká vlastnost či vlastnosti jsou pro jiné jedince zdrojem odměn. Fyzické a osobní vlastnosti vyvolávají přímou nebo kognitivními procesy zprostředkovanou pozitivní emoční odezvu a nositelé těchto vlastností mohou uspokojovat nejrůznější potřeby těch, pro které jsou přitažliví*“ (Výrost a Slaměník, 2008, s. 252). I když s sebou tato definice nese některé aspekty, se kterými by možná někteří odborníci zcela nesouhlasili, i tak poskytuje základní popis, ze kterého lze vycházet.

K bližší aproximaci toho, co vše s sebou vlastně atraktivita nese, je na místě definovat ještě pojem sex-appeal a šarm. Sex-appealem lze rozumět „*schopnost eroticky přitahovat osoby*

druhého pohlaví, mít erotický vliv a erotickou dráždivost celé osobnosti. Bývá ovlivněn kulturou, obecně přijatými normami krásy, mužnosti a ženskosti a nedá se naučit pouze rozvinout“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 531). Šarm je potom takzvané „osobní kouzlo, které úzce souvisí se sex-appealem a vyjadřuje určitý půvab, který se projevuje v mluvě, mimice, gestikulaci, oblékání apod. Je spojen více s elegancí a půvabem než s krásou a bývá doménou kultivovaných a společenských osobností“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 591). To však neznamená, že člověk, který nesplňuje všechny tyto hodnoty, nemůže být pro někoho atraktivním. Ne každý od svého partnera vyžaduje stejné vlastnosti. A i když existují obecné představy o tom, co je na člověku atraktivní, je nutné brát v potaz jedinečnost každého člověka a nespočet dalších faktorů. Například noblesně oděný muž v saku může být ženou vnímán celým spektrem negativních vlastností (např. arogantně, povýšeně, falešně apod.) kdežto zcela obyčejný muž v tričku a potrháných džínách může působit jako důvěryhodný, přátelský a s dobrým smyslem pro módu.

1.2 Vztah

Vztah je natolik zásadním pojmem pro tuto práci, že považuji za nezbytné neponechat sebemenší pochyby o tom, co vlastně znamená. V této práci se jím myslí určitá „*vazba neboli pouto mezi lidmi (interpersonální vztah) či jevy nebo objekty, a to buď primární neboli dlouhodobější povahy, se kterou se obvykle pojí emocionální vazba a větší míra zodpovědnosti apod., či sekundární neboli krátkodobější, který bývá povrchnější a bez větších závazků*“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 690). O určitých specifikách, kterými se vyznačuje krátkodobý či dlouhodobý vztah, se budu zabývat dále v této práci. Používám též pojem partnerský vztah, kterým označuji vztah dvou lidí (dyádu), jež pojí silný osobní vztah, jak po fyzické, tak psychické stránce, a kteří vůči sobě mají specifické a výlučné vzájemné závazky, jsou jeden druhému partnerem, snoubencem či snoubenkou nebo manželem či manželkou, a tento fakt otevřeně deklarují před svým okolím.

1.3 Interakce, komunikace a afiliace

V předchozí podkapitole jsem vymezil pojem vztah. Co však vztah utváří, je samotná interakce. To je „*vzájemné aktivní působení, ovlivňování jedinců, skupin a prostředí. Jeden jedinec svým jednáním vyvolává změnu v druhém jedinci prostřednictvím chování, jednání, řeči a mimiky.*

Jinými slovy je to podíl činnosti osoby A na činnosti osoby B“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 236). K přesnějšímu vymezení bude lepší zúžit tuto definici na sociální interakci, neboť právě o tu se bude jednat, pokud v této práci bude řeč o nějaké interakci. Protože takové upřesnění se bude vztahovat právě na interakci mezi lidmi, lze ji pak definovat následovně: „Sociální interakce je vzájemné dorozumívání, verbální i neverbální, mezi dvěma nebo více jedinci či mezi skupinami. Nejčastěji probíhá tak, že chování jednoho se stává podnětem pro chování druhého, jeho reakce se naopak stává podnětem pro prvního či dalšího“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 236).

Sociální interakce zahrnuje mimo jiného i sociální komunikaci. To je „specifická forma sociálních styků, která nespočívá v pouhém přenosu informací, ale předpokládá porozumění. Skládá se z osoby, jež sděluje – komunikátor, z osoby přijímající sdělení – komunikant, a z vlastního sdělení – komuniké. Může probíhat v nepřímé podobě, která probíhá na základě symbolického sociálního kontaktu, tedy zprostředkovaně třetí osobou či komunikačními prostředky. Přímá podoba sociální komunikace je potom taková, která se uskutečňuje v přímém kontaktu tváří v tvář“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 266).

Co vede člověka k tomu, že vůbec začne vyhledávat nějaký vztah? Jednou z odpovědí na tuto otázku je lidská potřeba zvaná afiliace. Tu lze vymezit jako základní lidskou potřebu k tvorbě citových a sociálních kontaktů s druhými lidmi, která se projevuje příslušností ke skupině nebo členstvím v ní a zahrnuje touhu po přátelství, lásce a spolupráci, může však být založena i na nutnosti snížit úzkost nebo zbavit se nejistoty (Hartl a Hartlová, 2000, s. 20).

1.4 Gender

Ve výzkumech, které popisují dále v této práci, je často porovnáváno hledisko muže a ženy, jejich rozdílné preference apod. Pro tyto účely hojně pracuji s výrazem „gender.“ Považuji ho za vhodnější než české ekvivalenty, které ho jen těžko vystihují a nejpřesnější překlad by asi byl termín „rod,“ který je ale obsazen i významem genealogickým, nebo „pohlaví,“ které však odpovídá spíše anglickému výrazu „sex“.

„Termín gender se hojně užívá ve své anglické podobě a do českého jazyka se nepřekládá. Užívá se běžně při diskuzích týkajících se mužských a ženských odlišností, jejich identitě, sociálních rolích apod. Pojí se také se sociokulturně vytvořenými sociálními rolemi spojených s příslušností k biologickému pohlaví“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 176).

Problematiku tohoto termínu ve spojení s vnitřní identitou jedince na rozdíl od pojetí jeho anatomického pohlaví se v této práci nehodlám věnovat, neboť není jejím účelem zkoumat a rozebírat, jak a zda se jedinec identifikuje se svým pohlavím. Veškeré zde uvedené výzkumy se navíc této problematice nikterak do hloubky nevěnovaly a své reprezentativní vzorky vybíraly na základě biologických charakteristik muže nebo ženy.

2 Interpersonální vztahy

Dnes je již známo, že vztahy v dospělosti kriticky přispívají ke štěstí, zdraví a produktivitě téměř ve všech oblastech lidské aktivity. Lidé, kteří jsou součástí zdravých a uspokojivých vztahů mají lepší zdraví (Cohen et al., 1998), uzdravují se rychleji (Kiecolt-Glaser et al., 2005) a obvykle se i dožívají vyššího věku (Holt-Lunstad et al. 2010; House, Landis a Umberson, 1988; King a Reis, 2012). Nelze se tedy divit, že existence uspokojivého intimního vztahu se ve vědecké literatuře ukázala být jedním z nejvýraznějších prediktorů štěstí a emocionálního zdraví (Diener et al., 1999), jak dokazují i národní průzkumy (*The Science of Happiness*, 2005).

Na druhou stranu nepřítomnost uspokojivého vztahu je jedna z hlavních příčin patologické osamělosti (Cacioppo a Patrick, 2009) a deprese (Beach et al., 1990) a je vůbec nejuváděnějším důvodem toho, proč lidé vyhledávají poradenskou či psychologickou pomoc (Veroff, et al., 1982). Velký vliv má také na ostatní složky lidského života, například ekonomické analýzy ukázaly, že takové strádání vytváří velké finanční a kapitálové ztráty, které poškozují jedince, jejich sociální sítě a jejich okolí (Becker a Tomes, 1986; Forthofer et al., 1996).

Tato tvrzení podporuje i rozsáhlý výzkum provedený Hartupem a Stevensem (1997), kteří došli k závěru, že schopnost úspěšně se umět vztahovat k ostatním je zcela zásadní pro úspěch v podstatě ve všech oblastech lidské aktivity v každém stadiu lidského života. Je tedy zřejmé, že jakákoliv psychologická věda zabývající se lidským zdravím by neměla opomíjet vztahy.

Většina dobrovolných vztahů začíná atraktivitou. Tomuto tématu se věnuje Berscheidová a Walsterová (později známá spíše jako Hatfieldová), které v roce 1969 poprvé vydaly monografii s názvem *Interpersonal Attraction* (revidovanou potom v roce 1978). Tam identifikovaly čtyři hlavní principy atraktivity, které dodnes utvářejí mnoho dnešní literatury. Podle nich jsme přitahováni k lidem, kteří jsou nám podobní, blízcí, chovají k nám sympatie (princip reciprocity) a jsou fyzicky přitažliví. Tyto principy nedávno zaznamenaly obnovenou pozornost spolu s obnoveným zájmem o výzkum atraktivity (Finkel a Baumeister, 2010) a tento zájem s sebou přinesl některé zajímavé poznatky, které blíže vymezily tyto základní principy. Pro přehlednost jsou uvedeny v tab. č.1.

Tab. č.1. Základní principy působení atraktivity

Podobnost
Blížkost
Sympatie a reciprocita
Fyzická atraktivita

2.1 Podobnost

Pojem podobnost obsahuje mnoho dimenzí. Asi tou nejpodstatnější pro výběr partnera je podobnost postojová. Jedná se o podobné názory, výchovu, vyznání, přístupy k situacím a problémům v životě apod. Tento efekt bývá taky někdy nazýván lidově „vrána k vráně sedá.“ Je logické, že si budou spíše rozumět dva jedinci, kteří mají například společné zájmy či názory, neboť rozdílnost v názorech jednak vzbuzuje nelibost, napětí a nespokojenost, jednak vede k hádkám, dále pak k pocitu, že si lidé nerozumějí, nemají spolu nic společného a nemají posléze ani o čem vést rozhovor. A jelikož právě komunikace je zásadní složkou jakéhokoliv vztahu, tak je nezbytná i určitá podobnost komunikujících, kteří do komunikace vstupují dobrovolně. Tomuto fenoménu se z různých perspektiv věnovalo mnoho výzkumů, například Lykken a Tollegen (1993) tvrdili, že existuje tendence vyhledávat partnery na základě tzv. partnerské hodnoty, která zahrnuje kromě fyzických parametrů hlavně zvyky, vyznání a dosažené vzdělání.

Jiným důležitým faktorem je zjištění, že výběr potencionálního partnera je do značné míry omezen jeho dostupností v našem okolí. I když tedy může mít jedinec svou představu ideálního partnera, jen zřídka kdy bude dlouhé roky čekat až - a zda vůbec - se někdo takový vyskytne v jeho okolí. Člověk bývá nucen si vybírat ze svého okolí z řady důvodů: netrpělivosti, neochoty být delší dobu sám, nízkého sebehodnocení apod. Tento model, který představili Buss a Barnes (1986), se nazývá „**model nedostatku**“ („*poverty model*“). Aby demonstrovali tento efekt, uvádějí příklad, ve kterém muž v baru požádá ženu o tanec nebo ji pozve na skleničku zkrátka proto, že ona žena se muži líbila a vypadala, že tam s žádným mužem není a ona jeho pozvání přijme z toho důvodů, že ji nikdo jiný (alespoň zatím) neoslovil.

Poměrně překvapivým zjištěním je skutečnost, že podobnost se ukázala, navzdory široce rozšířenému dojmu, slabým prediktorem atraktivity a ještě slabším prediktorem spokojenosti a stability ve vztahu (Montoya, et al., 2008). **Skutečná podobnost** má tedy mnohem menší vliv při vytváření partnerského vztahu, než se tradičně soudilo, na druhou stranu **vnímaná podobnost**, čili subjektivní percepce toho, jak je nám druhý podobný, silně predikuje atrakci v interakcích tváří v tvář (Tidwell, et al., 2012).

2.2 Blízkost

Možnosti člověka pokusit se navázat partnerský vztah jsou do značné míry podmíněny fyzickou blízkostí. V dnešní době se sice rozmáhá seznamování se „online,“ avšak i v takovém případě musí dříve či později dojít k fyzickému kontaktu tváří v tvář. Koneckonců bylo by asi poměrně nepraktické navazovat bližší vztah, popřípadě zakládat rodinu s někým, s kým se vidáme jen na dálku nebo ve virtuálním světě. Známým výzkumem zabývajícím se korelací mezi fyzickou blízkostí a vznikem vztahu je experiment z roku 1950 provedený Festingerem, Backem a Schachterem (1974) který popisují ve své knize *Social pressures in informal groups: a study of human factors in housing*. Na univerzitní koleji zkoumali, zda je blízkost významným činitelem pro vznik přátelských vztahů a zjistili, že v navazování vztahů hrála roli vzdálenost. Tedy, čím blíže k sobě se vyskytovali jednotliví obyvatelé pokojů, tím intenzivnější a bližší vztahy se tvořily. Také se ukázalo, že více frekventované pokoje, tedy například poblíž schodiště apod. tvoří více příležitostí ke kontaktu, což mělo za následek příslušný vzrůst vztahů i popularity.

S fenoménem blízkosti může souviset i známost vyvolaná efektem pouhého vystavení („*mere exposure effect*“). Zajonc (2001), který tento efekt podrobně popsal v jednom ze svých experimentů, sledoval touhu lidí napít se nápoje. Rozdělil probandy na dvě skupiny a každé krátce prezentoval na plátno lidskou tvář popíjející nápoj s jediným rozdílem – a to, že se tváře na plátně lišily v atraktivitě. Výsledek byl takový, že lidé, kterým byla prezentována atraktivní tvář popíjející nápoj, měli větší chuť napít se než druhá skupina, která viděla neutrálně vyhlížející tvář. Různé varianty tohoto efektu se dnes hojně využívají například v televizních či rádiových reklamních spotech (Zajonc, 2001). Příliš časté opakování a vystavování se určité expozici se však může projevit negativně a vést k přesycení. Klasickým příkladem může být

opakované podávání stále stejného jídla. I když se může jednat o zpočátku oblíbené jídlo, tak se po určité době stane nezajímavým a jedinec zatouží po změně.

Blížkost zaznamenala poměrně nedávno obnovu vědecké pozornosti, za což z části vděčí článku poukazujícímu na to, že známost může spíše podkopávat než podporovat atrakci (Norton, et al., 2007). Ve většině studií v tom článku byli participanti náhodně rozřazeni, a měli za úkol se naučit většímu či menšímu počtu popisů vlastností hypotetického cílového člověka, o kterém neměli žádné jiné informace a kterého nikdy nepotkali. Navzdory literatuře naznačující, že známost podporuje atrakci, Norton et al. (2007) zaznamenali, že participanti byli více přitahováni k jedincům, o kterých věděli spíše méně než více. To vedlo k závěru, že blízkost spíše ubírá na atraktivitě. V přímé reakci na tyto výsledky Reis et al. (2011) ukázali, že toto paradigma popisu vlastností a blízkosti neposkytuje přesné zobrazení toho, jak v každodenním životě funguje dynamika atraktivity. Jejich výzkum ukázal, že v interakcích tváří v tvář blízkost skutečně podporuje atraktivitu tak, jak se Berscheidová a Hatfieldová domnívaly. Tedy výsledky výzkumů byly rozdílné.

2.3 Sympatie a reciprocita

Vzájemné sympatie a reciprocita jsou v dnešní společnosti již pevně zakotveny. Děti se od útlého věku učí, aby zdravily ostatní a na pozdravení ostatních reagovaly opětováním pozdravu; půjčení dobré knihy může být odměněno darováním sladkosti apod. Tento akt utváří mezi lidmi určité pouto a oblíbenost, která předpokládá, že pokud bude jedinec kladně hodnotit ostatní, následně se mu to pozitivně vrátí (Kenny a Nasby, 1980). Na tento jev má vliv atribuce – pokud si jedinec vysvětlí, ať už správně či mylně, projev sympatií jako přetvářku či něco neupřímného, bývá velmi obtížné ubránit se tomu, aby to ovlivnilo postoj a pohled na jedince, který projevil onu domnělou faleš.

Výzkum o reciprocitě sympatií s sebou přinesl důležité nové vhledy do okolností, za kterých sympatie jiného člověka k nám predikují naše zvýšené sympatie k němu či jí. Kořeny těchto nových vhledů sahají několik desetiletí zpět k rozdělení reciprocity na zobecněnou a dyadickou (Kenny a Nasby, 1980). **Zobecněná reciprocita** („*Generalized reciprocity*“) znázorňuje závislost, v níž se projevuje míra sympatií u více osob. Jedná se o reciprocitu, která se vztahuje ke všem jedincům, u nichž je jedinec oblíbený. **Dyadická reciprocita** („*Dyadic reciprocity*“) ukazuje míru, v níž sympatie jednoho člověka k druhému predikují zpětně sympatie druhého

člověka vůči prvnímu. Jde tedy o jedinečnost vztahu mezi dvěma jedinci. Pro tuto práci je významná zejména tato dyadická reciprocita, neboť právě ona je základem partnerského vztahu. Výzkum dyadických interakcí mezi cizinci ukázal, že korelace obou těchto reciprocit je pozitivní (Kenny, 1994), tedy mít někoho rád u zobecněné reciprocitě predikuje to, že nás budou mít nazpět rádi stejným způsobem, a mít k někomu jedinečné city predikuje to, že dotyčný nás také bude mít rád.

Ale výzkum zkoumající tyto jevy v partnerském kontextu odhalil jiný závěr. Eastwick et al. provedli v roce 2007 pokus s účastníky rychlého seznámení („*speed-dating*“), ve kterém proběhly rozhovory mezi potencionálními partnery, a to tak, že na každý rozhovor měli účastníci jen krátkou chvíli a pak se museli rychle přesunout k rozhovoru s následujícím participantem. Ihned poté účastníci experimentu vyplnili formulář přímo a následně ještě na webové stránce, se kterými potencionálními partnery by se chtěli setkat. Ve formuláři přitom vyplňovali položky, mezi kterými byl například i dotaz, kterým a kolika ostatním účastníkům dotyčný odpoví kladně (tzn. se kterými bude chtít navázat vztah). Výsledek byl takový, že dyadický efekt zůstal pozitivní, ale zobecněný efekt se změnil na negativní – to značí, že pokud budou ostatní vědět, že určitý jedinec projevuje zájem o více osob a ne jen o ně samotné, budou sympatie k takovému jedinci klesat. Jinými slovy opětovně výlučné romantické sympatie predikují méně romantických sympatií nazpět, možná proto, že takové chování značí určité zoufalství. Pokud totiž člověk bude ochoten navázat vztah prakticky téměř s kýmkoliv, bude tím snižovat svoji vlastní atraktivitu pro ostatní. Tyto poznatky jsou v souladu s dřívějším výzkumem Hatfieldové a jejích kolegů (Walster et al., 1973), ve kterém zjistili, že muži mají tendenci být přitahováni zejména k takovým ženám, které je pro ně snadné získat, ale zároveň obtížné pro ostatní muže je získat (tzn. ženy, které jsou přitahovány k tomuto specifickému muži více než k ostatním mužům). Zdá se, že tento efekt je stejně tak platný i pro ženskou atrakci k mužům (Eastwick et al., 2007).

2.4 Fyzická atraktivita

Nedávné výzkumy také poskytly spoustu nových poznatků týkajících se čtvrtého principu a to, že lidé mají tendenci být přitahováni k fyzicky atraktivním jedincům. Fyzickou atraktivitu je vhodné odlišit od atraktivity osobní, která zahrnuje osobnostní charakteristiky, vlastnosti, socioekonomický status a jiné elementy jedince, které na rozdíl od atraktivity fyzické nejsou

obvykle na první pohled zřejmé. Výzkumy například ukázaly, že ženy si na mužích obzvláště cení vlastností, jako je spolehlivost, ambice, schopnost dobrého finančního výdělků, kariérně orientovanou mentalitu a vysoký sociálněekonomický status (Jencks et al., 1980; Sadalla et al., 1987; D. M. Buss, 1994; Stewart, Stinnett a Rosenfeld, 2000) a muži si na ženě všímají spíše fyzického vzhledu, neboť právě ten je ukazatelem zdraví ženy (Buss, 1988). Lze polemizovat, že mužům ve skutečnosti nejde v první řadě o to, jak je žena zdravá, ale spíše o sex-appeal nebo přitažlivost, a že ono zdraví je „pouhým“ základem, který poskytuje možnost, aby se takové znaky projevily nebo přinejmenším byly mužem vnímány a nebyly potlačovány jinými výraznými vlastnostmi. Fyzická atraktivita sestává z rysů obličeje, postavy, věku až po ty nejmenší viditelné detaily, které souvisí se vzhledem člověka. Velký vliv v tomto posuzování má i příslušný ideál krásy dané kultury a veškeré subjektivní zkušenosti, které utvářejí jedinečnost každého člověka.

Důvodů, proč je fyzická atraktivita pro lidi tak důležitá, je nespočet, kromě evolučních výhod a indikací zde určitě má svou roli i pohled společnosti – kdo by totiž nechtěl být vidět s fyzicky atraktivním jedincem po svém boku? Fyzicky atraktivní lidé jsou navíc považováni za společensky oblíbenější, zábavnější, inteligentnější a dominantnější a často se jim připisuje, že vedou šťastnější životy (Výrost a Slaměník, 2008, s. 253). V tomto ohledu platí známé rčení „co je krásné, to je dobré“ („*what is beautiful is good*“) (Dion, Berscheid a Walster, 1972).

K identifikaci toho, co vlastně fyzická krása je, posloužily také výzkumy spolu s evolučními teoriemi o atraktivitě a iniciaci vztahů a jejich udržování (Gilbert et al., 1998, s. 898-940). Walsterová a Berscheidová (1974) se domnívaly, že fyzická atraktivita hraje roli v mnoha různých oblastech života, které sahají daleko za oblast partnerství, například do dětských přátelství s vrstevníky (Langlois et al., 2000) nebo do finančních výdělků dospělých jedinců (Scholz a Sicinski, 2015). Efekt fyzické atraktivity byl demonstrován mnoha výzkumníky, jedním z nichž byla právě Hatfieldová a její výzkum. V něm měli studenti (vysoké školy) za úkol jít na schůzku s partnerem, který jim byl údajně přidělen na základě osobnostního dotazníku. Ve skutečnosti byl však výběr zcela náhodný. Výsledek byl takový, že muži i ženy uváděli, že se jim partner či partnerka líbili a že by měli zájem o další schůzku, a to v případě že hodnotili partnera jako fyzicky atraktivního. Byla to tedy právě fyzická atraktivita, která se ukázala být v tomto výzkumu největší determinantou oblíbenosti partnera a nikoliv jiné vlastnosti či intelektuální schopnosti jedince (Walster et al., 1966).

Značné množství výzkumů tohoto faktoru se také soustředilo na determinanty fyzické přitažlivosti se shodou v tom, že „průměrnost“ a symetrie těl a obličejů hraje společně s jinými znaky (např. poměr obvodu pasu a boků u žen a velikost poprsí) důležitou roli, a že tyto faktory z evolučního hlediska poukazují na zdraví a plodnost jedinců (Langlois a Roggman, 1990; Singh, 1993). Opět se zde lze pozastavit nad tím, že při navazování partnerských vztahů není rozhodujícím faktorem zdraví a plodnost, avšak podle evoluční teorie je již v takový moment na určité, ač třeba nevědomé, úrovni na tyto faktory brán ohled. Takový pohled však může působit redukcujícím dojmem, který klade příliš velkou důležitost na biologizujícím faktory a chladnou logiku, a přehlíží jiné stránky lidského života (např. kulturu, výchovu a jedinečnost každého člověka), které hrají důležitou roli při volbě partnera.

Průměrnost tváří je úzce spjata s určitou konkrétní populací nebo kulturou a symetrie s mírou podobnosti pravé a levé poloviny obličeje. Výzkum z roku 2011 také zjistil, že větší atraktivitu zaznamenaly ty promítnuté fotografie, které byly výsledkem digitálního smíchání průměrných tváří než reálné individuální tváře. Možným vysvětlením je metoda, za jejíž pomoci byly snímky smíchány. Díky níž neměly totiž výsledné fotografie viditelné skvrny na kůži apod. a byly obecně více symetrické (Little et al., 2011).

Zajímavým zjištěním je, že navzdory letitému teoretizování a protikladným důkazům si muži a ženy zjevně cení fyzické přitažlivosti v potenciálním partnerovi přibližně stejně (Eastwick a Finkel, 2008a). To jest – i když výzkumná paradigmat, zkoumající dopad fyzické atraktivity na hodnocení hypotetických osob (Reis et al., 1982) průběžně ukazují, že muži kladou větší důraz na fyzickou atraktivitu své potenciální partnerky více než ženy na muže, tento genderový rozdíl vymizí, jakmile se lidé setkají tváří v tvář, a to nehledě na to, zda takové setkání trvá minuty či roky manželství (Eastwick et al., 2011).

Takové výsledky jsou v souladu s dřívějšími zjištěními výzkumů. Ty ukázaly, že z atraktivity ve svých životech profitují stejně tak ženy jako muži (Reis et al., 1980). Preference partnerů, které byly zjišťovány z jejich výpovědí (tzn. explicitní preference fyzické atraktivity) navíc ukázaly, že takové výpovědi se liší od skutečného hodnocení potenciálních partnerů. Pokud jsou totiž hodnocené osoby pouze hypotetické a nikoliv z masa a kostí, byly zaznamenány rozdílné výsledky. To vše ještě umocňuje varianta, kdy je hodnocená osoba přítomna při hodnocení. Takový způsob hodnocení (tedy z výpovědí) však nezaznamenal žádnou souvislost při hodnocení potenciálních partnerů, kteří se vzájemně lišili v jejich fyzické atraktivitě (Eastwick a Finkel, 2008b; Eastwick et al., 2011). Na druhou stranu preference

partnerů, které byly zjišťovány úkolem, jenž měřil reakční čas a zobrazoval tak instinktivní preference (tzn. implicitní preference) koreloval pozitivně s atraktivitou k těmto partnerům (Eastwick et al., 2011).

Tyto poznatky podporují i nálezy výzkumníků, například nalezení stejných pohlavních rozdílů napříč kulturami (Buss, 1994; Kenrick a Keefe, 1992; Hatfield a Sprecher, 1995), napříč několika věkovými vzorky (Sadalla et al., 1987; Singh, 1995) a za použití rozličných **metod** jako například experimentální (Sadalla et al., 1987), dotazníkové (D. M. Buss, 1989), observační (Buss, 1988), analýzy veřejných dokumentů, statistik vražd nebo statistik rozvodů (Betzig, 1989) a psychofyzikálních technik (Buss et al., 1992).

2.5 Teoretická integrace studia vztahů

V průběhu let se zkoumalo kromě těchto 4 základních principů i celé množství dalších vlivů na atraktivitu. Teoretickou integraci studia vztahů, která by zastřešovala studie týkající se této oblasti, však lze hledat jen těžko. Mnoho takových studií totiž bylo a je založených na široké škále praktických výzkumů. Studie založené pouze na teorii nikterak situaci nezjednodušují, neboť čerpají z nepřehledného množství perspektiv (Finkel a Baumeister, 2010). Nelze tedy jednoduše a s určitostí vymezit dimenze atraktivity, protože mnoho vědců k nim přistupuje individuálně a tvoří si své vlastní rámce, se kterými potom následovně pracují. S jedním takovým návrhem přišli i Finkel a Eastwick (2015), a to s takovým, že na většinu výzkumů atraktivity lze pohlížet jedním (či více) ze tří metateoretických perspektiv, podle kterých atraktivita závisí na odměnách, jež nám ostatní poskytují. Jsou jimi:

1) doménově obecné perspektivy odměn („*domain-general reward perspectives*“) (viz Berscheid a Walster, 1978; Byrne et al., 1973; Lott a Lott, 1974), které kladou důraz na základní potřeby. Za ty považují hédonickou radost a sociální náležení, přičemž oboje může být uspokojeno prostřednictvím partnerských vztahů. Problém, který však lze u těchto perspektiv spatřovat, tkví v tom, že nebývají dostatečně specifické, aby mohly predikovat, které vlastnosti či chování budou u druhého člověka atraktivní. Co kupříkladu utváří onu obecnou odměnu nebo obecný prospěch? To je, jak se zdá, bez dalších dodatečných informací obtížná otázka. Například takový polibek může být považován za odměnu, ale i trest, podle toho o jakou osobu se jedná (viz např. polibek smrti u mafiánů). Takový polibek od jedince, ke kterému je dotýčný přitahován, se bude zcela určitě vnímat jinak než polibek od přespříliš kamarádského

neatraktivního cizince. Jiným případem může být vztah, který ačkoliv je nerovnocenný, bude signalizovat lásku apod. Matka může například tvrdit, že nikdy nepocit'ovala tak silné pozitivní emoce vůči komukoliv jinému než ke svému malému dítěti, a to navzdory tomu, že ono dítě ji budívá uprostřed noci svým hlasitým pláčem a křikem a nikdy jí za její péči nepoděkovalo (Chen a Kenrick, 2002; Kenrick, 2008).

2) doménově specifické evoluční perspektivy („*domain-specific evolutionary perspectives*“) (viz Buss, 1989; Buss a Schmitt, 1993) kladoucí důraz na specifické potřeby, které jsou spojeny s přežitím a reprodukčním úspěchem člověka, jež zdědil po svých předcích, a s potřebami, které mohou být splněny jen určitými specifickými způsoby (např. mít sex s reprodukčně vhodným partnerem). Reprodukční hodnota a plodnost jsou též významným ukazatelem věku a zdraví, jak ukazují různé výzkumy (Hudson a Henze, 1969; Kenrick a Keefe, 1992). Doménově specifická perspektiva je už schopna konkrétnějších predikcí ohledně toho, co bude či nebude atraktivní v závislosti na tom, o jaký vztah se jedná a o co lidem v daném stavu právě jde. Sociální psychologové přišli s několika způsoby, jak rozdělit různé typy vztahů. Jeden takový pohled, který je inspirován evoluční teorií, o které bude řeč dále v této práci, předpokládá, že v sociálním životě člověka existuje omezený počet opakujících se problémů, které musí každý ve svém vztahu s druhými řešit. Jsou jimi afiliace, status, ochrana sama sebe před ostatními, hledání partnera a starost o příbuzné a potomstvo. Tyto interakce se případ od případu mohou výrazně lišit. Například přestože si může člověk udržovat podrobný přehled o tom, kteří z jeho přátel v restauraci platí či neplatí svůj podíl účtu, jen těžko lze tento způsob uvažování hledat mezi dětmi a jejich rodiči. Pro muže a ženu, kteří spolu právě začali vážný vztah s výhledem budoucího partnerství, může nastat situace, že muž bude chtít zaplatit celý účet, pravděpodobně aby ukázal, že disponuje finančními prostředky, a žena mu to zřejmě dovolí, aby navodila pocit závazku, což může být i naopak, pokud žena chce dokázat svou nezávislost. Pro většinu párů, které se nacházejí na počátku svého vztahu, je obvyklé, že muž spíše než žena zahájí sexuální chování a bude k němu přistupovat jako k určité výhodě plynoucí ze vztahu (Chen a Kenrick, 2002; Kenrick 2008).

3) attachmentové perspektivy („*attachment perspectives*“) (Bowlby, 1999), které prostupují celým studiem atraktivity, naznačují, že lidé v časech strádání vyhledávají attachmentové osoby k získání pocitu bezpečí. I když trvá přibližně 2 roky, aby se mezi dospělými romantickými partnery utvořilo plnohodnotné attachmentové pouto (Fraley a Davis, 1997) zdá se, že určité proto-attachmentové procesy, jako je touha po utvoření pouta mezi jedinci, mohou začít téměř

okamžitě po setkání se s potencionálním partnerem (Berg a Clark, 1986; Birnbaum a Reis, 2012; Eastwick a Finkel, 2008b). Tato perspektiva je podrobněji popsána v podkapitole následující kapitoly s názvem *Attachment a láska*.

3 Láska

Pojem láska prostupuje historií (a prehistorií) každé kultury, ve které se zkoumala, a má paralelní projevy chování v určité podobě i u jiných tvorů. Je zdrojem intenzivního potěšení, radosti, bezpečí a spokojenosti, stejně tak jako i zdrojem deprese či sebevražd.

Láska do značné míry řídí zásadní rozhodnutí v našich životech a téměř jistě hrála velice důležitou roli v evoluci našeho druhu. Co je to však láska? Můžeme říci, že milujeme své rodiče, svého partnera, ale i své nové Lamborghini nebo svého psa. Je teda nasnadě rozlišovat mezi jednotlivými druhy lásky a pro účely této práce se budu soustředit především na ten druh lásky, který má význam pro potencionální partnerský vztah. Kde však přesně leží ta hranice mezi „pouhým“ mít někoho rád a někoho milovat? Je důležité uvědomit si, že se jedná o dva rozdílné vztahy a nejen určité stupně na pomyslné úsečce citové vazby. Obsahují samozřejmě spoustu styčných bodů a charakteristik, avšak lásku v partnerství popisují ženy i muži, kteří ji prožívají, jako něco zcela odlišného než pouhý vyšší stupeň „mít rád“ (Rubin, 1973; Sternberg a Grajek, 1984).

Jednou ze slovníkových definic lásky je, že se jedná o „*kladný, silný emocionální vztah k jiné osobě, přičemž objekt lásky má vždy vysokou citovou hodnotu a vyznačuje se vlastnostmi jako je důvěra, péče, tolerance a emoční vřelost*“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 289). Tato definice ovšem zahrnuje i lásku k dětem, přátelům apod. a tak je namístě tento intenzivní emoční stav blíže specifikovat a doplnit o dimenze vášnivé lásky – „*sexuálního vzrušení, žárlivosti, altruismu, úzkosti a euforie*“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 289); jakožto i věrné lásky – „*cit, který člověk chová k těm osobám, s nimiž je jeho život hluboce propojen a obsahuje vlastnosti jako je důvěra, péče, tolerance partnerových chyb a emoční vřelost*“ (Hartl a Hartlová, 2000, s. 289).

Studiem lásky se již zabývalo mnoho vědců, filosofů a jiných badatelů, pokusím se zde nastínit některé významné modely, které značně přispěly k našemu pochopení lásky a k dalším výzkumům v této oblasti. Berscheidová a Hatfieldová přišly se základním rozdělením na vášnivou lásku a přátelskou lásku. Vášnivou lásku označili jako „*stav silné touhy být s druhým člověkem*“ (Berscheid a Walster, 1978, s. 9). Jedná se tedy o stav, pro který je charakteristická mimo jiné i ona pověstná zamilovanost a v případě, že je tento typ lásky opětován, je pro oba účastníky zdrojem velké radosti a štěstí a v případě nenaplnění zdrojem intenzivního smutku a úzkosti. Přátelskou lásku pak Berscheidová a Hatfieldová definovaly jako: „*City, které chováme pro ty, se kterými je náš život úzce spjat*“ (tamtéž, s. 9) [vlastní překlad autora této

práce]. Týká se tedy nejen našich přátel, jak by mohl název napovídat, ale také partnerů samotných, neboť právě tato láska obsahuje velkou míru důvěry a vzájemné akceptace, která je nedílnou součástí dlouhodobých a zdravě fungujících partnerství. Toto rozdělení také dobře zobrazuje rozdíl, který lidé popisují u lidí, které „milují“ a širší skupinu lidí, které mají „rádi“ (Meyers a Berscheid, 1997). Co se však týče partnerské lásky jako takové, lze polemizovat, zda autorky skutečně vystihly její podstatu, protože rozdíl mezi přátelskou a partnerskou láskou je zřejmě kromě jiného i v sexuálním spojení, o kterém se nezmiňují. Obzvláště pak v mladším věku hraje sexuální vztah podstatnou roli v partnerství.

K tomu, aby Berscheidová a Hatfieldová dokázaly, že vášnivá láska může být měřena, byla sestavena škála - The Passionate Love Scale (PLS; Hatfield a Sprecher, 1986). Jedná se o 30ti položkovou Likertovu škálu s položkami jako například „Raději bych byl s ____ než s někým jiným“ apod. PLS byla a je užívána v mnoha výzkumech a studiích zabývajících se rozlišováním vášnivé lásky od jiných typů lásky (viz Sprecher a Regan, 1998) a výzkumech, které se věnují klíčovým teoretickým záležitostem lidských vazeb a partnerství (viz Hatfield et al., 1994). Jiné studie za využití této škály ukázaly, že malé děti zažívají vášnivou lásku stejně často a intenzivně jako dospělí lidé. To by naznačovalo, že sexuální chtíč není nezbytnou součástí silné atraktivity (Hatfield et al., 1988). PLS byla také validována ve studiích funkční magnetické rezonance (fMRI), kde se nově zamilovaní lidé koukali na fotografie jejich milovaných a byla jim měřena mozková aktivita. PLS výsledky těchto studií silně korelovaly s aktivací mozku v oblastech asociovaných se silnou odměnou (např. Aron et al., 2005).

3.1 Neurozobrazovací techniky lásky

Studie vášnivé lásky za pomoci funkční magnetické rezonance (fMRI) (Acevedo et al. 2012; Cacioppo et al., 2000) jsou doplňující složkou mnoha standardních dotazníků a behaviorálních metod, protože jsou mimo jiných výhod minimálně ovlivňovány subjektivním porozuměním a předsudky, jazykem a kulturními hodnotami a rozdílnými interpretacemi toho, co láska vlastně je a zahrnuje. Většina studií využívající neurozobrazovací techniky se řídilo paradigmatem skenování jedinců, kteří právě prožívají intenzivní lásku a porovnáváním vzorců mozkové aktivity při sledování fotek jejich partnerů oproti sledování fotek jiných jim blízkých lidí. V takových studiích byla naměřena silná konzistentní aktivace v oblastech mozku

asociovaných s intenzivní odměnou, jako je ventrální tegmentální oblast a části nucleus caudatus, tedy stejné oblasti jako při reakci na kokain.

Vliv lásky na limbický systém včetně amygdaly popisuje ve své knize *On Romantic Love: Simple Truths about a Complex Emotion* Brogaardová. Tvrdí, že když se člověk zamilovává, lze u něj naměřit změnu chemických látek v těle. Onen pocit vzrušení a strachu, který jedinec v takový moment zažívá, pramení z části právě z centra strachu limbického systému – z jádra zvaného mandle – amygdala. Jedná se o evolučně starší část mozku, která se vyvinula miliony let před neokortexem, jenž je zodpovědný za logické myšlení a uvažování. Kromě svých jiných biologických funkcí, hlavní roli hraje amygdala při stimulech negativních emocí. Například u lidí trpících depresí či úzkostí lze pozorovat zvýšený tok krve v těchto oblastech. Není tedy překvapením, že proces zamilovávání se, kdy člověk zažívá silné emoce, vede ke zvýšené aktivaci amygdaly. Ta má bohaté spoje jak s hipokampem, tak s hypotalamem. Signály vedou přes hypofýzu k nadledvinám, kde jejich kůra produkuje kortikoidy a ze dřeně nastává vyplavení adrenalinu a noradrenalinu, obojí se dostává do krevního oběhu. Adrenalin zrychlí srdeční rytmus a dýchání, noradrenalin zvýší tělesné teplo, což způsobí pocení a kortizol poskytne svalům energii navíc. Zamilovávání se pojí nejen s úzkostí, stresem a jinými negativními emocemi, ale i se silně pozitivními emocemi (Brogaard, 2015, s. 13-14).

Jiné studie předkládají další důkazy pro rozlišení lásky od sexuálního chtíče. Patří mezi ně jen těžko zpochybnitelné důkazy studií, které ukazují, že se při pocitu lásky a sexuálního chtíče aktivují rozdílné oblasti v mozku. Přesněji tedy, že u sexu bez lásky nejsou aktivovány určité oblasti mozku, které se aktivují, pokud se jedná o sex s partnerem, jehož jedinec miluje (Aron et al., 2005). Existuje i dokumentace základních podobností vášnivé lásky napříč kulturními kontexty, např. čínskými a severoamerickými (Xu et al., 2011) a mezi heterosexuálními a homosexuálními páry (Zeki a Romaya, 2010), identifikace mechanismů, kterými vášnivá láska snižuje zažitou bolest a snižuje touhu po návykových látkách (Xu et al., 2012; Younger et al., 2010) a spoustu dalších.

3.2 Attachment a láska

Berscheidová (1978) bedlivě zkoumala attachmentový proces, který byl podrobně studován ve vztahu rodič - nemluvně (viz Ainsworth et al., 2014) a usuzovala, že funguje po celý život (Bowlby, 2005, s. 129), avšak do té doby byl málo aplikován na vazby mezi dospělými páry.

Jen o 2 roky později Hazan and Shaver (1987) ukázali, že několik jednoduchých otázek založených na attachmentové teorii mělo za následek velké rozdíly v zaznamenaných zkušenostech dospělého partnerského vztahu. Výpovědi participantů rozřadili do 3 stylů attachmentu. Bezpečného, který lze označit za zcela zdravý přístup, který se vyznačoval jako pocit snadného sblížení se s druhými a bez známek pocitů opuštění či obav z otevření se a intimacy. Odmítavého, jenž byl charakteristický určitými obtížemi v oblasti otevření se, důvěry a intimacy. A konečně úzkostného stylu s pocitem strachu a toho, že jedinec není svým partnerem či partnerkou milován a bude opuštěn. Výsledky ukázaly, že lidé mají tendenci v dospělosti napodobovat attachmentové styly, kterými si prošli jako dítě k rodiči, a že tyto styly možná nikdy plně nevymizely. Jejich článek, spolu s dalším představeným v *Adult Attachment Interview* (Main et al., 1985), podnítil nové výzkumy zkoumající attachmentové procesy v dospělosti, obzvláště pak dospělé partnerské vztahy. Jedním z takových výzkumů je například studie Morgana a Shavera (1999) poukazující na to, že lidé s odmítavým stylem attachmentu mívají poměrně často problém s nalezením správného partnera, neboť mají vysokou míru nedůvěry, obavy ze vztahu, ze zklamání, nebo mají vysoké požadavky. Na druhou stranu lidé s úzkostným stylem attachmentu mívají tendenci zamilovat se velice často a rychle, a to i v případech, než je vůbec nějaký vztah zcela utvořen. Je nutné však podotknout, že tyto 3 styly attachmentu jsou spíše hypotetickým rámcovým konstruktem a člověk nemusí odpovídat výhradně jednomu či druhému stylu.

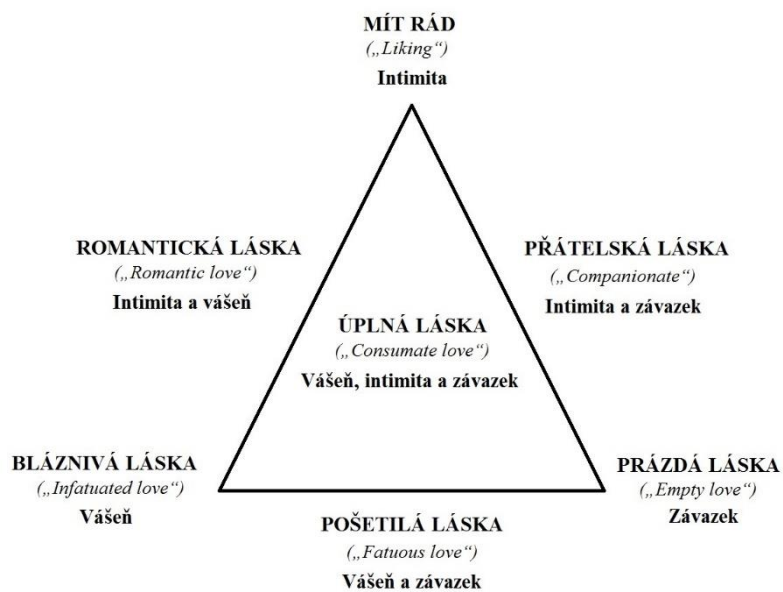
Klíčové principy attachmentové teorie vedly k důležitým pokrokům v pochopení vztahových procesů. Může jít o poznatky normativní povahy – například člověk, který v případě ohrožení často vyhledává podporu od jedince, se kterým má již vytvořený attachment, bude v životě vyhledávat nové příležitosti či možnosti, pokud bude cítit pevnou a spolehlivou vazbu s již zmíněným jedincem (attachmentovou figurou). Jinými slovy pevně vytvořený attachment se zdá být základem pro vyhledávání dalších nových vztahů. Dále to mohou být poznatky stálejších individuálnějších rozdílů – například to, jak bezpečný je attachment jednoho člověka s druhým, souvisí s úrovní a kvalitou samotného vztahu. Je logické, že s člověkem, se kterým se jedinec dobře zná a cítí se s ním tedy sám sebou a bezpečně, bude mít jejich vztah jinou kvalitu než s člověkem, kterého vidá a zná se s ním méně. Je důležité podotknout, že v dospělosti jsou osoby, ke kterým si lidé vytvářejí pevné attachmentové pouto, často (ne však vždy) partneři ve vztahu. To spojuje attachmentové funkce s procesy, které souvisejí s vášnivou a přátelskou láskou (Mikulincer a Shaver, 2010).

3.3 Trojúhelníková teorie lásky

Jiným takovým modelem je Sternbergova trojúhelníková teorie lásky (Sternberg, 1986). Lásku rozdělil na 3 základní komponenty, které graficky umístil do každého vrcholu trojúhelníku. První komponentou, kterou vymezil, byla **intimita**, emoční složka, kterou Sternberg považuje za základní podstatu lásky. Vyznačuje se blízkostí, poutem mezi jedinci a vzájemným respektem a porozuměním. Je také zodpovědná za pocity štěstí a tepla, které se vyskytují ve vztahu. Další je **vášeň**, motivační složka poháněná v především fyzickou atraktivitou a sexuálním chtíčem. S touto složkou se obvykle (ne však nutně vždy) pojí i intimita, která v člověku vyvolává pocity zamilovanosti. Poslední komponentou je složka **závazku** neboli oddanosti, kognitivní komponenta, která se podle Sternberga vyznačuje krátkodobým a dlouhodobým aspektem. Jednoduše lze říci, že krátkodobý aspekt je spojen s vědomým či nevědomým rozhodnutím někoho milovat, kdežto dlouhodobý aspekt má za úkol takový vztah či závazek udržovat.

Je však nutné zdůraznit, že obě tyto složky závazku se mohou vyskytovat jedna bez druhé, tedy je možné někoho milovat, aniž by byl přítomen závazek, a stejně tak je možné učinit vědomé rozhodnutí být s někým v závazku, aniž by došlo k tomu, přiznat si, že jej či ji milujeme. V obtížnějších obdobích je to právě vliv závazku, který má zásadní roli na udržování vztahu a opětovném nalezení společného štěstí. Tyto 3 komponenty lze v různém poměru nalézt v každém plnohodnotném partnerském vztahu a podle míry jejich rozdělení se mění i geometrie trojúhelníku. Různou kombinací pak lze dospět k 7 druhům lásky, jak je vidět na obr. č. 1, s tím, že osmý je stav bez lásky neboli lhostejnosti, který nevykazuje ani jednu z komponent (Sternberg, 1986, s. 123).

Obr. č. 1. Sedm druhů lásky podle Sternberga

Zdroj: Sternberg (1988)

4 Emoce

Emoce byly a již dlouhou dobu jsou v hledáčku psychologů, kteří pátrali po tom, co to vlastně emoce je, jak se projevuje ve tvářích jedinců, v jejich hlase, postoji, zkoumali, jak lidé regulují své emoce a spoustu dalšího. Psychologové také hledali neurální koreláty subjektivních pocitů a emocí a pátrali po tom, jak emoce ovlivňují jedincovo jednání, chování a postoje. Až donedávna byl však překvapivě z velké části opomíjen vztahový kontext emocí, čili kdo je přítomen a kdo ovlivňuje, nebo je ovlivňován jednáním a chováním druhého člověka. Na lidi v přítomnosti jedinců, kteří prožívali nějakou emoci, se nepohlíželo jako na podstatné činitele v emocionálním prožitku jedince, ale pouze jako na vnější podněty (stejně jako například na kus shnilého ovoce evokující znechucení). Až teprve Walsterová a Berscheidová (1974) poskytly důležitý náhled na vliv emocí tím, že upozornily, že vztahový kontext utváří samotnou podstatu emoce, a že vztahové procesy mohou být tím nejvlivnějším předchůdcem emoci prožít. Například nepříjemný pocit způsobený újmou druhého člověka jemu samému je zakoušen jako bolest v případě, kdy lidé touží po intimním vztahu (a motivace k nápravě je velká), ale jako vztek pokud lidé již nechovají naději pro společný vztah (a motivace k nápravě je tedy nízká) (Lemay et al., 2012).

Berscheidová a Hatfieldová navrhovaly, aby bylo na atraktivitu pohlíženo jako na emoci, neboť do té doby byla chápána spíše jako nálada, což s sebou neslo mnohá úskalí. Vycházely ze Schachterova a Singerova modelu emoce z roku 1962 a domnívaly se, že atrakce by se mohla skládat ze vzrušení pociťovanému vůči druhému člověku (plynoucí ze sexuálního vzrušení, nervozity kolem atraktivní osoby apod.), za předpokladu, že druhý člověk je vhodným cílem (Walster a Berscheid, 1974). Tato myšlenka vedla k rozsáhlým studiím o vzrušení jako základu atraktivity (viz Dutton a Aron, 1974; Jacobs et al., 1971). Některé tyto výzkumy oponovaly představenému mechanismu (např. Kenrick a Cialdini, 1977), přičemž jiní poskytli důkazy, že vzrušení může být atribučováno nejen s pocitem lásky ale také s opačným pólem lásky - odporem. A i když přesné znění Schachterova a Singerova modelu emoce, tak jak ho poprvé popisovali v roce 1962, nepřestálo zub času, jeho přínos ohledně souvislostí mezi vzrušením a atraktivitou nebo odporem nelze popřít (Foster et al., 1998) a lze ho spatřit například i v některých novějších teoriích emoce (Barrett, 2012).

Chápání atrakce jako emoce je v souladu s konstruktivistickým pohledem na emoce, čili s tím, že emoce slučuje vnitřní zkušenosti, včetně tělesných zkušeností, vyvinutých neurálních

konstruktů a kognitivního vyhodnocování současných okolností. Tento pohled vydržel v určité podobě až dodnes (např. Berscheid, 1983; Hatfield et al., 1994), a to i přes období, kdy se tento obor upínal spíše k „základnímu a samostatnému“ pohledu na emoce, tj. myšlence, že každá emoce reprezentuje fyziologicky jedinečný a funkčně autonomní soubor rysů (Ekman, 1992; Izard, 2007). Uvedená perspektiva je opět v hledáčku badatelů a vědců (viz Barrett, 2012; Lindquist et al., 2012).

Interpretace atraktivity a lásky jako emocí donutila vědce zabývající se touto tematikou přemýšlet o tom, zda by bylo vhodnější o lásce uvažovat jako o specifické emoci či jako o motivačním stavu, který s sebou může nést různé emoce. Tato debata nebyla dosud zcela vyřešena (Aron et al., 2005; Shaver et al., 1996).

Počátkem 80. let 20. století se mnoho vědců zabývajících se emocemi věnovalo identifikováním toho, co vlastně způsobuje to, že prožíváme emoce. Berscheidová (1983) poukázala na strukturu vztahu jako základní podmínku pro vznik emočního prožitku. Čím více jsou na sobě partneři závislí, tedy čím častěji, silněji a rozmanitěji ovlivňují myšlenky, pocity a chování jeden druhého, tím větší bude emoční potenciál vztahu vzbuzovat emoce.

Vzájemná závislost, která s sebou nese ustálené vzorce interakcí, je tedy hojným zdrojem očekávání, poskytuje každému partnerovi určitou moc přerušit (ať už v pozitivním či negativním smyslu slova) proud myšlenek, pocitů a chování druhého, čímž vytváří vzrušení a emoci (Berscheid a Ammazalorso, 2003). Tento model také pomáhá vysvětlit, proč je stupeň vzájemné závislosti vhodným ukazatelem pravděpodobnosti a intenzity výskytu emoční nepohody a strádání, které nastává po rozpadu vztahu, a vysvětluje tuto situaci lépe než pouhá míra uspokojení (Simpson, 1987).

Tento emočně-vztahový model inspiroval vědce, aby přišli s jinými novými modely toho, jak podstata vzájemné závislosti utváří emoční životy jedinců. Patří mezi ně například model, který popisuje vzájemnou závislost partnerů, jejíž základ tkví ve (vzájemném) pocíťování prospěchu, který je asociován s větším emočním projevem (Clark, et al., 2003) a s více kladnými odezvami k vyjádřené emoci (Clark a Taraban, 1991). Existují i modely, které se věnují emočnímu prožitku z hlediska poměru moci jedinců ve vztazích. Hněv a pýcha se spíše vyskytují a jsou i spíše přijímány u jedinců, kteří mají ve vztahu větší míru vlivu či moci. Na druhou stranu smutek, vina a pochopení jsou elementy, které jsou spíše očekávány a vidány u jedinců, kteří disponují spíše menší mírou vlivu nebo moci (Tiedens et al., 2000).

5 Humor

Velké množství výzkumů věnující se strategiím výběru partnera zastává perspektivu evoluční teorie a rozdílné rodičovské investice („*differential parental investment*“). Role humoru a jeho vliv na interpersonální atraktivitu se z velké části dlouhou dobu přehlížel. Existovaly sice výzkumy, které zkoumaly humor jako personální charakteristiku, jež má spoustu osobních a sociálních výhod (např. zjištění, že humor pomáhá jedincům vyhnout se stresu a depresi a ulehčuje zotavení (viz Schill 1984; Goldstein, 2001), avšak velká část takových studií opomíjela uzнат důležitost a výhody, které s sebou nese smysl pro humor.

Humor je přitom vysoce ceněná vlastnost v mnoha kulturách (Buss, 1988) a studie zabývající se oblíbeností ve společnosti zjistily, že dobrý smysl pro humor je jednou z nejvíce pozitivně hodnocených kvalit (viz Anderson, 1968; Craik et al., 1996). Na základě průzkumu postojů ke vztahům a svatbě zaznamenal Hewitt (1958) že 90 % studentů a 81 % studentek univerzit považuje dobrý smysl pro humor za zásadní pro volbu potenciálního partnera. Kenrick et al. (1990) navíc ve svém výzkumu zjistili, že studenti preferují takového partnera k manželství, který má nadprůměrný smysl pro humor – navíc s narůstající úrovní závazku ve vztahu se humor jeví jako stále více a více důležitým faktorem pro oba partnery. Efekt humoru se zřejmě uplatňuje již od útlého věku, neboť děti, které jejich vrstevníci shledávají nehumornými, jsou méně oblíbené a je mnohem méně pravděpodobné, že budou zvány, aby se účastnily hromadných sociálních aktivit (Sherman, 1985). Výzkumníci také věří, že humor je atribut, který je více kritický spíše pro volbu dlouhodobého partnera nežli krátkodobého (viz Kenrick et al., 1990) a studie zabývající se rozdíly v preferenci humoru u žen a u mužů zjistily, že mužům se zamlouvá více humor se sexuální tematikou a ženy preferují spíše humor nesmyslného rázu (viz Goodwin, 1990; Herzog, 1999). Je tedy evidentní, že jedinci si vysoce cenní smyslu pro humor jak u sebe, tak u ostatních.

Mít dobrý smysl pro humor může být hodnoceno tak vysoko a pozitivně, protože implikuje přítomnost ostatních pozitivních atributů (např. hodnot, inteligence, představitosti apod.) (Cann a Calhoun, 2001, s. 118). Cann a Calhoun ve svém výzkumu zjistili, že jedinci, které ostatní popisují jako lidi s nadprůměrným smyslem pro humor, vykazují nižší míru neuroticismu a vyšší míru přívětivosti než lidé s průměrným či podprůměrným smyslem pro humor. Čili dobrý smysl pro humor může druhý považovat za důkaz, že partner disponuje i jinými prospěšnými kvalitami, a může v lidech vyvolávat pocit, že jejich vztahy s dotyčným

jsou potenciaálně lepší či úspěšnější, protože může smysl pro humor v jejich partnerovi být ve spojení s lepší náladou, méně konflikty a jinými vztahovými proměnnými. Výzkumníci taktéž zjistili, že vyšší orientace na humor byla spojena s nižšími úrovněmi osamělosti a vtipnější lidé byli také vnímáni jako sociálně atraktivní (Wanzer et al., 1996). Tudíž to vypadá, že dobrý smysl pro humor je u jedince spojen s atraktivitou.

Může tedy rozdílná míra smyslu pro humor ovlivnit mínění druhých o tom, jak atraktivní či vhodný člověk může být jako dlouhodobý partner? To je otázka, která v současné době budí velký zájem. Jestliže je humor pozitivní atribut, pak čím vyšší míru humoru u člověka lze nalézt, tím lépe. Jenomže dobrý smysl pro humor může být v interpersonálních vztazích i negativním konceptem. Například člověk vykazující vysokou míru humoru nemusí vždy přikládat důležitost či brát vážně určité podstatné záležitosti (např. péči o dítě). Jedinci mohou také využívat humoru jako obranné taktiky k distancování (jich samotných) před city či k vyhýbání se intimitě. Martin et al. (2003) upozorňují na to, že jedinci, kteří vykazují vyšší úroveň tohoto sebezničujícího humoru, mohou používat tuto obrannou taktiku k ukrývání hluboko skrytých negativních pocitů, nebo vyhýbání se konstruktivnímu řešení problému. Takoví lidé mívají tendenci se věcem „zasmát“ a pokračovat, jakoby se nic nestalo, aniž by objektivně pohlédli do svého nitra a hledali odpověď či řešení problému.

Doposud bylo provedeno dost výzkumů týkajících se souvislostí a vztahů mezi humorem a atraktivitou. Některé měly sklony volně operacionalizovat humor (Sherman, 1985) jiné se snažily určit specifický talent pro humor (Masten, 1986), nebo použít sebehodnotících technik (O'Connell, 1969) či jiných experimentálních technik. Jednou z takových je i výzkum, který provedli McGee a Shevlin (2009), ve kterém požadovali po participantech, aby hodnotili objekty (krátké popisy hypotetických osob - Jamese a Chloe) z hlediska fyzické atraktivity a vhodnosti jako dlouhodobého partnera. Těmto objektům byla přiřazena škála atributů v souladu s konceptem evoluční teorie ideálního partnera pro každé pohlaví. Chloe byla popsána jako mladá, nezadaná, fyzicky zdatná, zdravá, atraktivní apod. James jako nezadaný, ambiciózní, s dobrými výhledy pro volbu práce, vysokým statutem apod. Následně byli popsáni buď jako mající dobrý smysl pro humor, průměrný smysl pro humor nebo žádný smysl pro humor. Výsledek byl takový, že participanté hodnotili hypotetické protějšky s dobrým smyslem pro humor jako výrazně atraktivnější a vhodnější pro dlouhodobý vztah než ty, kteří byli popisováni jako mající průměrný či žádný smysl pro humor. Mužští participanté navíc hodnotili

Chloe jako mnohem více atraktivní než ženské participantky hodnotily Jamese. Ve vhodnosti se však tento rozdíl nevyskytoval.

Proč je humoru kladen takový význam? Sociální psychologové (např. Berscheid et al., 1971) zjistili, že jedinci jsou přitahováni jeden k druhému na základě podobných atributů (Caspi a Herbener, 1990) a fyzického vzhledu (Feingold, 1990). Je tedy možné, že v uvedené studii participanté hodnotili osoby, které měly dobrý smysl pro humor výše z toho důvodu, že sami sebe vnímali jako člověka s dobrým humorem. V souladu s tímto předpokladem jsou i výsledky, ve kterých participanté tvrdili, že mají dobrý smysl pro humor – a to v číslech, která přesahovala možnou skutečnost (např. Cann et al., 2001). Shodovalo by se to tedy s evoluční perspektivou v tom, že lidé by měli zakládat své volby na základě odhadu jejich vlastních atributů (Sloman a Sloman, 1988). Jestliže se totiž žena dvoří muži, který má podstatně menší hodnotu, než je její vlastní, pak není pravděpodobné, že maximalizuje počet úspěšných potomků, které může zplodit, a jestliže se naopak dvoří muži, jehož celková hodnota je vyšší než její vlastní, tak riskuje ztrátu času a následné opuštění. I když takové výsledky poukazují na to, že mít dobrý smysl pro humor je potenciálně žádoucí vlastností oproti malému smyslu pro humor, neznamená to, že se jedinci budou těmito preferencemi řídit. Skutečné chování při volbě partnera v reálném případě totiž může být ovlivněno kromě norem a stereotypů dané kultury také mnoha dalšími proměnnými, některými osobnostními a některými zase situačními (Buss a Barnes, 1986).

6 Teorie o výběru partnera

To, podle čeho si lidé vybírají svého partnera, je předmětem debaty, která existuje již přes 50 let. Jedním z prvních, kdo se této problematice věnoval, byl sociolog Ruben Hill. Ve svém výzkumu žádal od participantů, aby ohodnotili důležitost určitých kvalit potenciačního partnera a zjistil, že muži kladou větší důraz na fyzický vzhled více než ženy, kdežto ženy přikládají oproti mužům větší důležitost dobrým finančním perspektivám. Tento výzkum byl nejednou opakován a potvrdil tehdejší výsledky, že se pozdější generace ve výběru svých partnerů příliš neliší od svých předchůdců (Hudson a Henze, 1969). Asi historicky nejznámější studií preferencí partnerů je však studie z roku 1989 provedená Davidem Busem, který se dotazoval více než 10 000 participantů napříč 37 různými kulturami, a zjistil významné rozdíly ve výpovědích mužů a žen ohledně důležitosti fyzické atraktivity a finančních výdělků. Při vysvětlování svých výsledků Buss využil evolučního rámce a popsal, že muži si cení fyzické atraktivity, protože s sebou nese znaky reprodukční hodnoty a ženy si (více než muži) cení finančních výdělků v partnerovi, protože jejich potomek bude mít díky tomu větší šanci na přežití. Mnoho vědců zastávajících evoluční hledisko tvrdí, že tyto preference přetrvávají dodnes díky reprodukčnímu úspěchu našich předků (viz Buss a Schmitt, 1993).

Tyto dva rozdíly mezi pohlavími prošly od svého prvního objevení spoustou empirického testování (Wiederman a Allgeier, 1992; Sprecher et al., 1994) včetně výzkumů zabývajících se online seznamováním, které dřívější výsledky potvrdily. Například finanční příjem mužů měl vliv na počet obdržených e-mailů od žen. Čím větší byl, tím více emailů obdrželi. Finanční příjem žen se však ukázal být nedůležitým faktorem a neměl žádný vliv na to, kolik emailů ženy obdržely od mužů (Hitsch et al., 2010). Z pohledu evolučních psychologů také platí, že existují určité rozdíly ve výběru partnera z hlediska krátkodobého a dlouhodobého vztahu, jak již bylo dříve zmíněno v této práci (Buss a Schmitt, 1993).

6.1 Teorie rovnosti

Které pravidlo či pravidla rozhodují o tom, jak si mezi sebou lidé rozdělují výhody? George Homans ve své knize z roku 1950 *The Human Group* popsal základní principy **teorie sociální výměny** („*social exchange theory*“) a tím dal podnět ke studiu této otázky v sociálních a behaviorálních vědách.

Tomuto tématu se věnovala již zmíněná Berscheidová a Hatfieldová. Blíže vypracovaly definici **rovnosti**, poprvé popsanou Adamsem (1963) a navrhly, jakými způsoby tato rovnost ovlivňuje pocity, myšlenky, sociální chování apod. Zpočátku tvrdily, že lidé jsou v jádru sobečtí a zaobírají se především jen záležitostmi, které se týkají prospěchu či neprospěchu jich samých. Aby ale lidé dokázali přežít ve společnosti a aby si usnadnili interakci s druhými, uzavírají v dyadických vztazích (partnerských i přátelských) určitou normu rovnosti (Walster et al., 1971; Walster et al., 1978).

Postupem času do své teorie rovnosti zahrnuly kromě svých předchozích poznatků i teorii kognitivní disonance (Festinger, 1974) a jejich teoretický model pak lze představit následovně: V interakci či vztahu existuje rovnost tehdy, když je poměr výstupů jedince A ke vstupům jedince A roven poměru výstupů jedince B ke vstupům jedince B. Nastane-li nerovnost, potom dochází ke strádání či obecnému nepohodlí a nespokojenosti jak ve fyzické, tak psychické sféře. Následuje tendence tuto nerovnost odstranit, a to bez ohledu na to, zda bude „překompenzována“ („*overbenefited*“) či „podkompenzována“ („*underbenefited*“), i když pozdější práce ukázaly, že překompenzování bývá méně nepohodlné než podkompenzování. Je zřejmé, že ten jedinec, kterému se ve vztahu dostává překompenzovaných benefitů, bude tuto situaci snášet lépe než opačný případ, stejně jako v jiných oblastech života je přebytek snášen lépe než nedostatek (viz Van Yperen a Buunk, 1990).

Teorie rovnosti dala podnět k podrobnějšímu studiu zásad, podle kterých si mezi sebou lidé rozdělují benefity ve vztahu, ve skupinách, a dokonce i v samotných kulturách. Dnes je tento jev zkoumán nejen sociálními, vývojovými a jinými psychology, ale i ekonomy, politiky a antropology (viz Clark a Mills, 1979; Fiske, 1992; Reiff, 2009; Tyler, 2012). Nedávný zájem o morálku v několika posledních letech lze také z části přiřknout výzkumům v této oblasti (viz Walzer, 2013). Současní vědci se shodují na tom, že existuje víc než jedno pravidlo, podle kterého se řídí rozdělování vstupů a výstupů ve vztahu, a tvrdí, že lidé selektivně aplikují specifické normy a funkce vzhledem k určitým okolnostem, vztahům a jiným podmínkám (viz Clark a Mills, 1979, Fiske, 1992).

Četné studie teorie rovnosti tedy poskytly cenné poznatky o tom, jak si lidé volí své partnery. Například je dobře známá srovnávací hypotéza („*matching hypothesis*“)(Berscheid et al., 1971); motivace poskytování benefitů partnerovi a jejich emocionální následky (Berscheid a Walster, 1967) Dále teorie o procesech návratu do původního stavu v případě nerovnosti

(Berscheid, Boye, a Walster, 1968). Všechny tyto poznatky jsou dodnes široce zkoumanými tématy (viz Guerrero et al., 2008; Taylor et al., 2011; Bakker et al., 2012).

6.2 Evoluční teorie

Výsledky některých výzkumů, které zkoumaly atraktivitu mezi pohlavími, by mohly být vysvětleny pomocí evoluční perspektivy, která předvídá, že muži budou více ovlivněni atraktivitou členů opačného pohlaví než ženy, protože fyzická přitažlivost žen koreluje s jejich zdravím a reprodukční hodnotou (Buss a Schmitt, 1993). Tento genderový rozdíl v reakci na fyzickou atraktivitu se také mohl odehrát z toho důvodu, že u žen se předpokládá ve vyhodnocování partnerů větší vybíravost než u mužů, protože mají odlišnou rodičovskou investici. Je to proto, že ženy mají více co ztratit z unáhleného rozhodnutí volby partnera, protože do svého potomka investují více než muži (těhotenství, plodnost apod.). Ten samý rozdíl v hodnocení atraktivity však lze vysvětlit též ze sociokulturního hlediska. Společnost nás učí a jen posiluje tyto genderové rozdíly, navíc je též pravděpodobné, že muži vnímali vhodnost pro dlouhodobého partnera v měřítkách dlouhodobého vztahu a fyzickou atraktivitu ve formě okamžitého uspokojení či potřeby – tedy krátkodobé hedonistické hodnoty. To indikuje, že vnitřní atributy jako upřímnost, laskavost apod. jsou relativně důležitější pro dlouhodobý vztah, kdežto vnější atributy jako fyzický vzhled apod. jsou důležitější spíše pro krátkodobý vztah (Kenrick et al., 1990; Regan a Berscheid, 1997).

6.3 Závěrečná úvaha

Z nespočtu výzkumů a teorií věnujících se tématu vztahů a jejich utváření je zřejmé, že vztahy mají zásadní roli v životě všech lidí a mělo by se jim nadále dostávat důležité pozornosti nejen v psychologické disciplíně. Empirických důkazů stojících za tímto tvrzením je mnoho. Od chvíle narození až do smrti poskytují vztahy základ pro většinu lidské aktivity a schopnost umět se v nich úspěšně pohybovat je hlavní podmínkou adaptace na výzvy, hrozby a příležitosti, které se v průběhu života jedince vyskytují. Jak pravila Berscheidová: *„Žádný pokus o porozumění lidského chování, ať už v individuálním či kolektivním případě, nebude zcela úspěšný, dokud neporozumíme blízkým vztahům, které tvoří základ a podstatu lidského chování“* (Berscheid a Peplau, 1983, s. 19) [vlastní překlad autora této práce].

Dalším přínosem výzkumů věnujících se vztahům je uznání jejich zásadní role v procesech, u kterých není vztahový kontext na první pohled zřejmý či není zkrátka brán na vědomí. Takové procesy přitom ale tvoří naprostou většinu lidského chování a zkušeností. Tím je myšleno, že mnoho forem lidského chování a zkušeností, včetně některých nejdůležitějších ohnisek psychologické disciplíny, je přímo ovlivněno interakcí s druhými – s kým jeden je a kdo ovlivňuje nebo je ovlivňován chováním druhého. Jak ve fylogenetickém tak ontologickém vývoji člověka se mnoho neurální architektury a mechanismů chování, které ovlivňují lidský život, objevuje ve vztahovém kontextu – čili umožňuje člověku žít, pracovat, přežívat a rozmnožovat se. Brát tedy v potaz vztahový kontext nejen v partnerských vztazích, ale i v jiných specifických oblastech lidského života a koneckonců psychologie samotné, se zdá být evidentní (Reis et al., 2000).

Některé takové spojitosti lze zpozorovat v následujících instancích:

Vývoj

Od doby, kdy člověk přijde na tento svět, je jeho vývoj utvářen interakcemi. Nejprve s jeho opatrovníky a později s jinými dospělými a vrstevníky. Tyto rané interakce mají velký vliv na nervový, psychologický a sociální vývoj, a to s celoživotními implikacemi pro prakticky všechny lidské vlastnosti a schopnosti.

Zdraví

Většina zásahů do duševního a psychického zdraví bývá založeno na poznacích psychologie. Takové případy však často čerpají a využívají především vztahových či rodinných faktorů, a to i v případě, že spousta používaných technik či postupů je sestaveno prvoplánově pro jedince samotného. Vliv spoluúčasti či neúčasti jeho okolí tak může být zanedbávána. Například změna stravovacích návyků závisí z velké části na účasti rodiny při plánování a přípravě jídel (např. Miller a Brown, 2005). Vztah mezi pacientem a živitelem navíc může ovlivnit pacientovu motivaci přijmout a dodržovat dohodnuté léčebné plány (např. DiNicola a DiMatteo, 1984).

Emoce

Emoce jsou ve vztahu často vyvolávány partnery a emoční prožitek (např. vyjádření emoce) závisí na tom, s kým je daný člověk v interakci. Navíc podstata vztahu mezi interagujícími lidmi ovlivňuje emoční interakci (např. jak jsou emoce vyjádřeny, vnímány a sdíleny) (Clark et al., 2003).

Kognice a řeč

Protože spolupráce s ostatními je fundamentální téměř pro všechny cíle a aktivity sociálního tvora, jakým je člověk, četné kognitivní procesy se vyvinuly spolu s konkrétní adaptací k přemýšlení a ke komunikaci s ostatními (Donald, 2001). V evoluční minulosti člověka, kdy lidé žili v malých komunitách a rozšířených rodinách, téměř všichni ostatní v jejich okolí byli pravděpodobně jejich partneři (Brewer a Caporael, 1990).

Sociální interakce

Sociální chování se obvykle liší, často do značné míry, mezi různými jedinci v interakci. Například takové poplácání po hýždích bude dozajista prožíváno odlišně, pokud bude pocházet od jedince romantického partnera, sourozence, nadřízeného, spolužáka nebo cizince v autobuse. S různými partnery často reagují ti stejní jedinci na stejnou situaci různými způsoby, což odráží různorodou povahu dyadické vzájemné závislosti (*interdependence*) stejně tak jako jejich historii a interakční cíle (Kelley et al., 2003).

Sociální neurovědy

Protože úlohy související se sociální složkou a vztahováním významně přispívají k přežití a reprodukci, mnoho psychobiologických procesů se vyvinulo, aby regulovalo tyto úlohy. Jak ukazuje pole sociální a emoční neurovědy, mnoho důležitých neurálních mechanismů se vyvinulo, aby pomohlo splnit tyto úlohy (Cacioppo et al., 2000).

Situace se zajisté mění. Existuje reálný důvod domnívat se a očekávat, že teorie, koncepty a empirické poznatky ohledně vztahů se budou neustále vyvíjet, a to jako tato oblast sama o sobě, tak s vazbou k jiným fenoménům a procesům i behaviorálním vědám. Protože jsou blízké vztahy běžným (a možná dokonce tím nejčastějším) kontextem pro chování mezi sociálními tvory, bližší pochopení jejich vlivu je zásadní komponentou jakékoliv podrobnější teorie lidského chování.

Souhrn

Tato teoretická práce podává stručný přehled o výzkumech, problematice a teoriích, které se od počátku studia příčin vedoucích k volbě partnera vyskytly. Snaží se ukázat, jak probíhal vývoj těchto studií, jak argumentovala často protichůdná tvrzení vyplývající z výzkumů a co konkrétně způsobovalo rozdílné výsledky. Dále práce představuje, jaké konkrétní faktory mohou hrát roli při výběru partnera, jejich pozitivní, ale mnohdy i opomíjenou negativní stránku. Není opomenuta ani krátká zmínka o biologických reakcích, které doprovázejí proces lásky. Celou práci rovněž prostupuje srovnání z hlediska genderu - jaké existují rozdíly v preferencích, ať už se jedná o fyzickou atraktivitu, humor atd. Práce rovněž ukazuje problematiku jednotlivých teoretických koncepcí, které se snaží vysvětlit a popsat zákonitosti týkající se výběru partnera.

Seznam použité literatury

AINSWORTH, Mary D. S., Mary C. BLEHAR, Everett WATERS a. Sally N. WALL. *Patterns of attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. London: Psychology Press & Routledge, 2014. ISBN 1848726821.

BEACH, Steven R. H., Evelyn SANDEEN, K. Daniel O'LEARY a. David H. BARLOW. *Depression in marriage: A Model for Etiology and Treatment*. New York: Guilford Press, 1990. ISBN 978-0898622164.

BERG, John H. a. Margaret S. CLARK. Differences in social exchange between intimate and other relationships: Gradually evolving or quickly apparent? In: DERLEGA, Valerian J. a. Barbara A. WINSTEAD. *Friendship and Social Interaction*, p. 101-128. New York, NY: Springer New York, 1986. ISBN 9781461248804.

BERSCHEID, Ellen a. Elaine HATFIELD. *Interpersonal attraction*. 2d ed. Reading, Mass.: Addison-Wesley, 1978. ISBN 0201005697.

BERSCHEID, Ellen a. Hilary AMMAZZALORSO. Emotional Experience in Close Relationships. *Blackwell Handbook of Social Psychology: Interpersonal Processes* [online]. Malden, MA, USA: Blackwell Publishers, 2003, s. 308 [cit. 2017-07-18]. DOI: 10.1002/9780470998557.ch12. ISBN 9780470998557. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1002/9780470998557.ch12>

BERSCHEID, Ellen a. Letitia A. PEPLAU. The emerging science of relationships In: KELLEY, Harold H., Ellen BERSCHEID, Andrew CHRISTENSEN, John H. HARVEY, Ted L. HUSTON, et al. *Close relationships*, p. 1-19. New York: W.H. Freeman, 1983. ISBN 9780716714439.

BERSCHEID, Ellen. Emotion In: KELLEY, Harold H., Ellen BERSCHEID, Andrew CHRISTENSEN, John H. HARVEY, et al. *Close relationships*. New York: W.H. Freeman, 1983. ISBN 9780716714439.

BOWLBY, John. *Attachment and loss*. 2nd ed. New York: Basic Books, 1999. ISBN 0465005438.

BOWLBY, John. *The making and breaking of affectional bonds*. New York: Routledge, 2005. ISBN 0415354811.

BROGAARD, Berit. *On romantic love: simple truths about a complex emotion*. S.l.: Oxford University Press, 2015. ISBN 0199370737.

CACIOPPO, John T. a. William PATRICK. *Loneliness: human nature and the need for social connection*. New York: W. W. Norton, 2009. ISBN 0393335283.

DI NICOLA, D. Dante a. DI MATTEO M. Robin. Practitioners, patients, and compliance with medical regimes: A social psychological perspective In: BAUM, Andrew, Shelley E. TAYLOR a. Jerome E. SINGER. *Social psychological aspects of health* (Hillsdale). 1984. Vol. 6, p. 55-84. ISBN 978-0898591866.

DONALD, Merlin. *A mind so rare: the evolution of human consciousness*. New York: Norton, 2001. ISBN 0393049507.

FESTINGER, Leon, Stanley SCHACHTER a. Kurt BACK. *Social pressures in informal groups: a study of human factors in housing*. Reiss. Stanford, Calif: Stanford University Press, 1974. ISBN 9780804701730.

GILBERT, Daniel Todd., Susan T. FISKE a. Gardner LINDZEY. *The handbook of social psychology*. 4th ed. New York: Oxford University Press, 1998. ISBN 0195213769.

HARTL, Pavel a. Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-x.

HATFIELD, Elaine, John T. CACIOPPO a. Richard L. RAPSON. *Emotional contagion*. Paris: Maison des sciences de l'homme, 1994. ISBN 978-0521449489.

HOMANS, George C. *The human group*. New York, NY: Harcourt - Brace, 1950. ISBN 978-0415605854

KELLEY, Harold H. a. John W. THIBAUT. *Interpersonal relations: a theory of interdependence*. New York: Wiley, 1978. ISBN 0471034738.

KELLEY, Harold H., John G. HOMES, Harry T. REIS, Caryl E. RUSBULT a. Paul A. M. LANGE. *An atlas of interpersonal situations*. New York: Cambridge University Press, 2003. ISBN 9780521011808.

KENNY, David A. *Interpersonal perception: A social relations analysis*. New York, NY: Guilford Press, 1994. ISBN 9780898621143

LOTT, Bernice E. a. Albert J. LOTT. The role of reward in the formulation of positive interpersonal attitudes In: HUSTON, Ted L. *Foundations of interpersonal attraction*. New York: Academic Press, 1974. ISBN 978-0-12-362950-0.

MIKULINCER, Mario a. Phillip R. SHAVER. *Attachment in Adulthood: Structure, Dynamics, and Change*. New York: Guilford Press, 2010. ISBN 1606236105.

MORGAN, Hillary J. a. Phillip R. SHAVER. Attachment processes and commitment to romantic relationships In: ADAMS, Jeffrey M. a Warren H. JONES. *Handbook of interpersonal commitment and relationship stability*, p. 109-124. Boston, MA: Springer US, 1999. ISBN 978-1-4615-4773-0

RUBIN, Zick. *Liking and loving: an invitation to social psychology*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1973. ISBN 0030830036.

TYLER, Tom R. Justice theory In: LANGE, Paul A. M. Van., Arie W. KRUGLANSKI a. E. Tory HIGGINS. *Handbook of theories of social psychology*. Vol. 2, p. 344–361. Los Angeles: Sage, 2012. ISBN 9781847875143.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071783080.

VEROFF, Joseph; Elizabeth DOUVAN a. Richard A. KULKA. *Americans view their mental health, 1976*. Ann Arbor, Mich: Inter-University Consortium for Political and Social Research, 1982. ISBN 0891389393.

VÝROST, Josef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

WALSTER, Elaine a. Ellen BERSCHEID. A little bit about love: A minor essay on a major topic In: HUSTON, Ted L. *Foundations of interpersonal attraction*, p. 355–381. New York: Academic Press, 1974. ISBN 978-0-12-362950-0.

WALSTER, Elaine, G. William WALSTER a. Ellen BERSCHEID. *Equity: theory and research*. Boston: Allyn and Bacon, 1978. ISBN 978-0205059294.

WALZER, Michael. *Thick and thin: Moral argument at home and abroad*. In: WESTERMARCK, Edward A. *The history of human marriage*. Indiana: University of Notre Dame Press, 2013. ISBN 9781115561211.

Internetové zdroje

ACEVEDO, Bianca P., Arthur ARON, Helen E. FISHER a. Lucy L. BROWN. Neural correlates of long-term intense romantic love. *Social Cognitive and Affective Neuroscience* [online]. 2012, **7**(2), 145-159 [cit. 2017-07-10]. DOI: 10.1093/scan/nsq092. ISSN 1749-5016. Dostupné z: <https://academic.oup.com/scan/article-lookup/doi/10.1093/scan/nsq092>

ADAMS, J. Stacy. Toward an understanding of inequity. *Journal of Abnormal and Social Psychology* [online]. 1963, **67**(5), 422-436 [cit. 2017-04-27]. DOI: 10.1037/h0040968. ISSN 1939-1846. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1964-04111-001>

ANDERSON, Norman H. Likeableness ratings of 555 personality-trait terms. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1968, **9**(3), 272–279 [cit. 2017-04-022]. DOI: 10.1037/h0025907. ISSN 0022-3514. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/17519018_Likableness_Ratings_of_555_Personality-Trait_Words

ARON, Arthur, Helen FISHER, Debra J. MASHEK, Greg STRONG et al. Reward, motivation and emotion systems associated with early-stage intense romantic love. . *Journal*

of Neurophysiology [online]. 2005, **94**(1), 327-337 [cit. 2017-04-9]. DOI: 10.1152/jn.00838.2004. ISSN 0022-3077. Dostupné z: <http://jn.physiology.org/content/94/1/327.short>

BAKKER, Arnold B., Paraskevas PETROU a. Ioannis TSAOUSIS. Inequity in work and intimate relationships: a Spillover–Crossover model. *Anxiety, Stress & Coping* [online]. 2012, **25**(5), 491-506 [cit. 2017-30-04]. DOI: 10.1080/10615806.2011.619259. ISSN 1061-5806. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10615806.2011.619259>

BARRETT, Lisa F. Emotions are real. *Emotion* [online]. 2012, **12**(3), 413-419 [cit. 2017-04-18]. DOI: 10.1037/a0027555. ISSN 1931-1516. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22642358>

BECKER, G. S. a. Nigel TOMES. Human capital and the rise and fall of families. *Journal of Labor Economics* [online]. 1986, **4**(3), 1-39 [cit. 2017-03-26]. DOI: 10.1086/298118 ISSN 0734-306X. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/2534952?seq=1#page_scan_tab_contents

BERSCHEID, Ellen a. Elaine WALSTER. When does a harm-doer compensate a victim? *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1967, **6**(4), 435-441 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1037/h0024828. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://www2.hawaii.edu/~elaineh/17.pdf>

BERSCHEID, Ellen, David BOYDE a. Elaine WALSTER. Retaliation as a means of restoring equity. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1968, **10**(4), 370-376 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1037/h0026817. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/psp/10/4/370/>

BERSCHEID, Ellen, Karen DION, Elaine WALSTER a. G. William WALSTER. Physical attractiveness and dating choice: A test of the matching hypothesis. *Journal of Experimental Social Psychology* [online]. 1971, **7**(2), 173-189 [cit. 2017-04-25]. DOI: 10.1016/0022-1031(71)90065-5. ISSN 00221031. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/223141672_Physical_attractiveness_and_dating_choice_A_test_of_the_matching_hypothesis

BETZIG, Laura. Causes of conjugal dissolution: A cross-cultural study. *Current Anthropology* [online]. 1989, **30**(5), 654-676628 [cit. 2017-04-5]. DOI: 10.1086/203798. ISSN 0011-3204. Dostupné z: <http://www.journals.uchicago.edu/DOI:/abs/10.1086/203798>

BIRNBAUM, Gurit E. a. Harry T. REIS. When does responsiveness pique sexual interest? Attachment and sexual desire in initial acquaintanceships. *Personality and Social Psychology Bulletin* [online]. 2012, **38**(7), 946-958 [cit. 2017-04-7]. DOI: 10.1177/0146167212441028. ISSN 0146-1672. Dostupné z: http://www.academia.edu/13365259/When_Does_Responsiveness_Pique_Sexual_Interest_Atachment_and_Sexual_Desire_in_Initial_Acquaintanceships

BREWER, Marilyn B. a. Linnda R. CAPORAE. Selfish genes vs. selfish people: Sociobiology as origin myth. *Motivation and Emotion* [online]. 1990, **14**(4), 237-243 [cit. 2017-04-30]. DOI: 10.1007/BF00996182. ISSN 0146-7239. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/BF00996182>

BUSS, David M. a. David P. SCHMITT. Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review* [online]. 1993, **100**(2), 204-232 [cit. 2017-04-6]. DOI: 10.1037/0033-295X.100.2.204. ISSN 0033-295X. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1993-29295-001>

BUSS, David M. Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 cultures. *Behavioural and Brain Sciences* [online]. 1989, **12**(1), 1-49 [cit. 2017-04-5]. DOI: 10.1017/S0140525X00023992. ISSN 2160-5866. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/231858845_Buss_David_M_1989_Sex_Differences_in_Human_Mate_Preferences_Evolutionary_Hypotheses_Tested_in_37_Cultures_Behavioural_and_Brain_Sciences

BUSS, David M. The evolution of human intrasexual competition: Tactics of mate attraction. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1988, **54**(4), 616-628 [cit. 2017-04-5]. DOI: 10.1037/0022-3514.54.4.616. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/index.cfm?fa=buy.optionToBuy&id=1988-20021-001>

BUSS, David M. The strategies of human mating. *American Scientist* [online]. 1994, **82**(3), 238–250, 1994 [cit. 2017-03-29]. ISSN 0003-0996. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/29775193?seq=1#page_scan_tab_contents

BUSS, David M., a. Michael BARNES. Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1986 **50**(3), 559–570 [cit. 2017-03-28]. DOI: 10.1037/0022-3514.50.3.559. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/psp/50/3/559/>

BUSS, David M., Randy J. LARSEN, Drew WESTEN a Jennifer SEMMELROTH. Sex differences in jealousy: Evolution, physiology, and psychology. *Psychological Science* [online]. 1992, **3**(4), 251-255 [cit. 2017-04-5]. DOI: 10.1111/j.1467-9280.1992.tb00038.x. ISSN 0956-7976. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/247781242_Sex_Differences_in_Jealousy_Evolution_Physiology_and_Psychology

BYRNE, Donn, Gerald L. CLORE, William GRIFFITT, John LAMBERT et al. When research paradigms converge: Confrontation or integration? *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1973, **28**(3), 313-320 [cit. 2017-04-6]. DOI: 10.1037/h0035105. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/psp/28/3/313>

BYRNE, Donn. Interpersonal attraction and attitude similarity. *Journal of Abnormal and Social Psychology* [online]. 1961, **62**(3), 713–715 [cit. 2017-03-25]. DOI: 10.1037/h0044721. ISSN 0096-851X. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/abn/62/3/713>

CACIOPPO, John T., Gary G. BERNTSON, John F. SHERIDAN a. Martha K. MCCLINTOCK. Multilevel integrative analyses of human behavior: Social neuroscience and the complementing nature of social and biological approaches. *Psychological Bulletin* [online]. 2000, **126**(6), 829-843 [cit. 2017-04-30]. DOI: 10.1037/0033-2909.126.6.829. ISSN 1939-1455. Dostupné z: <http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/0033-2909.126.6.829>

CANN, Arnie a. Lawrence G. CALHOUN. Perceived personality associations with differences in sense of humor: Stereotypes of hypothetical others with high or low senses of

humor. *Humor – International Journal of Humor Research* [online]. 2001, **14**(2), 117-130 [cit. 2017-04-25]. DOI: 10.1515/humr.14.2.117. ISSN 0933-1719. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/view/j/humr.2001.14.issue-2/humr.14.2.117/humr.14.2.117.xml>

CASPI, Avshalom a. Ellen S. HERBENER. Continuity and change: Assortative marriage and the consistency of personality in adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1990, **58**(2), 250-258 [cit. 2017-04-26]. DOI: 10.1037/0022-3514.58.2.250. ISSN 1939-1315. Dostupné z: <http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/0022-3514.58.2.250>

CHEN, F. Fang a. Douglas T. KENRICK. Repulsion or attraction? Group membership and assumed attitude similarity. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 2002, **83**(1), 111-125 [cit. 2017-07-15]. DOI: 10.1037/0022-3514.83.1.111. ISSN 1939-1315. Dostupné z: <http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/0022-3514.83.1.111>

CLARK, Margaret S a. Carolyn TARABAN. Reactions to and willingness to express emotion in communal and exchange relationships. *Journal of Experimental Social Psychology* [online]. 1991, **27**(4), 324-336 [cit. 2017-04-18]. DOI: 10.1016/0022-1031(91)90029-6. ISSN 00221031. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/0022103191900296>

CLARK, Margaret S. a. Judson MILLS. Interpersonal attraction in exchange and communal relationships. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1979, **37**(1), 12-24 [cit. 2017-04-28]. DOI: 10.1037/0022-3514.37.1.12. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://content.apa.org/journals/psp/37/1/12>

CLARK, Margaret S., Julie FITNESSAND a. Ian BRISSETTE. Understanding People's Perceptions of Relationships Is Crucial to Understanding their Emotional Lives. *Blackwell Handbook of Social Psychology: Interpersonal Processes* [online]. Malden, MA, USA: Blackwell. 2003, 250-278 [cit. 2017-04-21]. DOI: 10.1002/9780470998557.ch10. ISBN 9780470998557. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1002/9780470998557.ch10>

COHEN, Sheldon, Ellen FRANK, William J. DOYLE, David P. SKONER et al. Types of stressors that increase susceptibility to the common cold in healthy adults. *Health Psychology* [online]. 1998, **17**(3), 214-223 [cit. 2017-03-26]. DOI: 10.1037/0278-

6133.17.3.214. ISSN 0278-6133. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1998-01883-002>

CRAIK, Kenneth H., Martin D. LAMPERT a. Arvlea J. NELSON. Sense of humor and styles of everyday humorous conduct. *Humor - International Journal of Humor Research* [online]. 1996, **9**(3-4), 273–302 [cit. 2017-04-22]. DOI: 10.1515/humr.1996.9.3-4.273. ISSN 0933-1719. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/view/j/humr.1996.9.issue-3-4/humr.1996.9.3-4.273/humr.1996.9.3-4.273.xml>

DIENER, Ed, Eunkook M. SUH, Richard E. LUCAS a. Heidi L. SMITH. Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin* [online]. 1999, **125**(2), 276-302. DOI: 10.1037/0033-2909.125.2.276. ISSN 0033-2909 [cit. 2017-03-26]. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/index.cfm?fa=buy.optionToBuy&id=1999-10106-007>

DION, Karen, Ellen BERSCHIED a. Elaine WALSTER. What is beautiful is good. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1972, **24**(3), 285-290 [cit. 2017-03-29]. DOI: 10.1037/h0033731. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/psp/24/3/285/>

DUTTON, Donald G. a. Arthur P. ARON. Some evidence for heightened sexual attraction under conditions of high anxiety. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1974, **30**(4), 510-517 [cit. 2017-04-17]. DOI: 10.1037/h0037031. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/psp/30/4/510/>

EASTWICK, Paul W. a. Eli J. FINKEL. Sex differences in mate preferences revisited: Do people know what they initially desire in a romantic partner? *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 2008b, **94**(2), 245-264. 617 [cit. 2017-04-2]. DOI: 10.1037/0022-3514.94.2.245. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/18211175>

EASTWICK, Paul W. a. Eli J. FINKEL. The attachment system in fledgling relationships: An activating role for attachment anxiety. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 2008a, **95**(3), 628-647 [cit. 2017-04-2]. DOI: 10.1037/0022-3514.95.3.628. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/psycinfo/2008-11108-010>

EASTWICK, Paul W., Alice H. EAGLY, Eli J. FINKEL a. Sarah E. JOHNSON. Implicit and explicit preferences for physical attractiveness in a romantic partner: A double dissociation in predictive validity. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 2011, **101**(5), 993-1011 [cit. 2017-04-2]. DOI: 10.1037/a0024061. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/psycinfo/2011-14550-001>

EASTWICK, Paul W., Eli J. FINKEL, Daniel MOCHON a. Dan ARIELY. Selective versus unselective romantic desire: Not all reciprocity is created equal. *Psychological Science* [online]. 2007, **18**(4), 317–319 [cit. 2017-03-29]. DOI: 10.1111/j.1467-9280.2007.01897.x. ISSN 0956-7976. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/DOI:/abs/10.1111/j.1467-9280.2007.01897.x?journalCode=pssa>

EKMAN, Paul. An argument for basic emotions. *Cognition & Emotion* [online]. 1992, **6**(3), 169-200 [cit. 2017-04-19]. DOI: 10.1080/02699939208411068. ISSN 0269-9931. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/209436215_An_Argument_For_Basic_Emotions

FEINGOLD, Alan. Gender differences in effects of physical attractiveness on romantic attraction: A comparison across five research paradigms. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1990, **59**(5), 981-993 [cit. 2017-04-25]. DOI: 10.1037//0022-3514.59.5.981. ISSN 0022-3514. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/200008793_Gender_Differences_in_Effects_of_Physical_Attractiveness_on_Romantic_Attraction_A_Comparison_Across_Five_Research_Paradigms

FINKEL, Eli J. a. Paul W. EASTWICK. Interpersonal attraction: In search of a theoretical Rosetta Stone. *APA handbook of personality and social psychology, Volume 3: Interpersonal relations* [online]. Washington: American Psychological Association, 2015, 179 [cit. 2017-04-28]. DOI: 10.1037/14344-007. ISBN 1-4338-1703-9. Dostupné z: <http://content.apa.org/books/14344-007>

FINKEL, Eli J. a. Roy F. BAUMEISTER. Attraction and rejection. In BAUMEISTER, Roy F. a. Eli J. FINKEL. *Advanced social psychology: The state of the science* [online]. New York, NY: Oxford University Press, 2010, 419-459 [cit. 2017-03-26]. ISBN 9780195381207.

Dostupné z: http://faculty.wcas.northwestern.edu/eli_finkel/documents/2010_FinkelBaumeister_AdvancedSocialPsychology.pdf

FISKE, Alan P. The four elementary forms of sociality: Framework for a unified theory of social relations. *Psychological Review* [online]. 1992, **99**(4), 689-723 [cit. 2017-04-28]. DOI: 10.1037/0033-295X.99.4.689. ISSN 1939-1471. Dostupné z: <http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/0033-295X.99.4.689>

FORTHOFER, Melinda S., Howard J. MARKMAN, Martha COX, Scott STANLEY et al. Associations between marital distress and work loss in a national sample. *Journal of Marriage and Family* [online]. 1996, **58**(3), 597-605 [cit. 2017-03-26]. DOI: 10.2307/353720. ISSN 1741-3737. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/353720?seq=1#page_scan_tab_contents

FOSTER, Craig A., Betty S. WITCHER, W. Keith CAMPBELL a. Jeffrey D. GREEN. Arousal and attraction: Evidence for automatic and controlled processes. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1998, **74**(1), 86-101 [cit. 2017-04-18]. DOI: 10.1037/0022-3514.74.1.86. ISSN 1939-1315. Dostupné z: <http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/0022-3514.74.1.86>

FRALEY, Chris R. a. Keith E. DAVIS. Attachment formation and transfer in young adults' close friendships and romantic relationships. *Personal Relationships* [online]. 1997, **4**(2), 131-144 [cit. 2017-04-6]. DOI: 10.1111/j.1475-6811.1997.tb00135.x. ISSN 1475-6811. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/DOI/10.1111/j.1475-6811.1997.tb00135.x/full>

GOLDSTEIN, Jeffrey H. Therapeutic effects of laughter In: CANN, Arnie a. Lawrence G. CALHOUN. Perceived personality associations with differences in sense of humor: Stereotypes of hypothetical others with high or low senses of humor. *Humor – International Journal of Humor Research* [online]. 2001, **14**(2), 117-130 [cit. 2017-04-022]. DOI: 10.1515/humr.14.2.117. ISSN 0933-1719. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/view/j/humr.2001.14.issue-2/humr.14.2.117/humr.14.2.117.xml>

GOODWIN, Robin. Sex differences among partner preferences: Are the sexes really very similar? *Sex Roles* [online]. 1990, **23**(9-10), 501-513 [cit. 2017-04-23]. DOI: 10.1007/BF00289765. ISSN 0360-0025. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/225905328_Sex_differences_among_partner_preferences_Are_the_sexes_really_very_similar

GUERRERO, Laura K., Angela G. LA VALLEY a. Lisa FARINELLI. The experience and expression of anger, guilt, and sadness in marriage: An equity theory explanation. *Journal of Social and Personal Relationships* [online]. 2008, **25**(5), 699-724 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1177/0265407508093786. ISSN 0265-4075. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0265407508093786>

HARLOW, Harry F. a. HARLOW, Margaret K. The effect of rearing conditions on behavior. *Bulletin of the Menniger clinic* [online]. 1962, **26**(5), 213-224 [cit. 2017-03-25]. ISSN 00259284. Dostupné z: https://www.colwiz.com/public/publication/f207539b86ec8d1/the_effect_of_rearing_conditions_on_behavior.

HARTUP, Willard W. a. Nan STEVENS. Friendships and adaptation in the life course. *Psychological Bulletin* [online]. 1997, **121**(3), 355–370 [cit. 2017-03-26]. DOI: 10.1037/0033-2909.121.3.355. ISSN 0033-2909. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/bul/121/3/355/>

HATFIELD, Elaine a. Susan SPRECHER. Measuring passionate love in intimate relations. *Journal of Adolescence* [online]. 1986, **9**(4), 383–410 [cit. 2017-04-7]. DOI: 10.1016/S0140-1971(86)80043-4. ISSN 0140-1971. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/19357377_Measuring_passionate_love_in_intimate_relations

HATFIELD, Elaine a. Susan SPRECHER. Men's and women's preferences in marital partners in the United States, Russia, and Japan. *Journal of Cross-Cultural Psychology* [online]. 1995, **26**(6), 728-750 [cit. 2017-04-2]. DOI: 10.1177/002202219502600613. ISSN 0022-0221. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1996-26303-001>

HATFIELD, Elaine, Earle SCHMITZ, Jeffrey CORNELIUS a. Richard L. RAPSON. Passionate love: How early does it begin? *Journal of Psychology & Human Sexuality* [online]. 1988, **1**(1), 35-52 [cit. 2017-04-8]. DOI: 10.1300/J056v01n01_04. ISSN 0890-7064. Dostupné z: http://www.tandfonline.com/DOI:/abs/10.1300/J056v01n01_04

HAZAN, Cindy a. Phillip SHAVER. Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1987, **52**(3), 511-524 [cit. 2017-04-9]. DOI: 10.1037/0022-3514.52.3.511. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/psp/52/3/511/>

HERZOG, Thomas R. Gender differences in humor appreciation revisited. *Humor* [online]. 1999, **12**(4), 411-423 [cit. 2017-04-023]. DOI: 10.1515/humr.1999.12.4.411. ISSN 0933-1719. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/view/j/humr.1999.12.issue-4/humr.1999.12.4.411/humr.1999.12.4.411.xml>

HEWITT, Lester E. Student Perceptions of Traits Desired in Themselves as Dating and Marriage Partners. *Marriage and Family Living* [online]. 1958, **20**(4), 344-349 [cit. 2017-04-23]. DOI: 10.2307/348256. ISSN 08857059. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/348256?origin=crossref>

HITSCH, Günter J., Ali HORTAÇSU a. Dan ARIELY. What makes you click? Mate preferences in online dating. *Quantitative Marketing and Economics* [online]. 2010, **8**(4), 393-427 [cit. 2017-04-27]. DOI: 10.1007/s11129-010-9088-6. ISSN 1570-7156. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s11129-010-9088-6>

HOLT-LUNSTAD, Julianne, Timothy B. SMITH a. J. Bradley LAYTON. Social relationships and mortality risk: A meta-analytic review. *PLoS Medicine* [online]. 2010, **7**(7), e1000316 [cit. 2017-03-26]. DOI: 10.1371/journal.pmed.1000316. ISSN 1549-1277. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2910600/>

HOUSE, James S., Karl R. LANDIS a. Debra UMBERSON. Social relationships and health. *Science* [online]. 1988, **241**(4865), 540-545 [cit. 2017-03-26]. DOI: 10.1126/science.3399889. ISSN 1095-9203. Dostupné z: <http://www.math.utah.edu/~lzhang/teaching/1070spring2012/Daily%20Updates/examples/feb1/Social%20Relationships%20and%20Health.pdf>

HUDSON, John W. a. Lura F. HENZE. Campus values in mate selection: A replication. *Journal of Marriage and Family* [online]. 1969, **31**(4), 772-778 [cit. 2017-04-6]. DOI: 10.2307/349321. ISSN 1741-3737. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/349321?seq=1#page_scan_tab_contents

IZARD, Carroll E. Basic Emotions, Natural Kinds, Emotion Schemas, and a New Paradigm. *Perspectives on Psychological Science* [online]. 2007, **2**(3), 260-280 [cit. 2017-04-19]. DOI: 10.1111/j.1745-6916.2007.00044.x. ISSN 1745-6916. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1111/j.1745-6916.2007.00044.x>

JACOBS, L., Ellen BERSCHIED a. Elaine WALSTER. Self-esteem and attraction. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1971, **17** (1), 84–91 [cit. 2017-04-19]. DOI: 10.1037/h0030473. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/record/1971-09961-001>

JENCKS, Christopher, Susan BARLETT, Mary CORCORAN, James CROUSE, et al. Who gets ahead? The determinants of economic success in America In: ROST, Joseph C. Review: Who gets ahead? The determinants of economic success in America. *Journal of Education Finance* [online]. 1980, **5**(4), 472-476 [cit. 2017-03-29]. ISSN 0098-9495. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/40703254?seq=1#page_scan_tab_contents

Journal of Personality and Social Psychology [online]. 1980, **38**(2), 249-256 [cit. 2017-03-29]. DOI: 10.1037/0022-3514.38.2.249. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1981-07941-001>

KENNY, David A. a. William NASBY. Splitting the reciprocity correlation. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1980, **38**(2), 249-256 [cit. 2017-04-27]. DOI: 10.1037/0022-3514.38.2.249. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://content.apa.org/journals/psp/38/2/249>

KENRICK, Douglas T. A dynamical evolutionary view of love In: R. J. STERNBERG, Robert J. a. WEIS, Karin. *The new psychology of love*, p. 15-34. New Haven, CT: Yale University Press, 2008. ISBN 9780300136173

KENRICK, Douglas T. a. Richard C. KEEFE. Age preferences in mates reflect sex differences in human reproductive strategies. *Behavioral and Brain Sciences* [online]. 1992, **15**(1), 75-133 [cit. 2017-04-2]. DOI: 10.1017/S0140525X00067595. ISSN 2160-5866. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/232452027_Age_preferences_in_mates_reflect_sex_differences_in_mating_strategies

KENRICK, Douglas T. a. Robert B. CIALDINI. Romantic attraction: Misattribution versus reinforcement explanations. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1977, **35**(6), 381-391 [cit. 2017-04-17]. DOI: 10.1037/0022-3514.35.6.381. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://content.apa.org/journals/psp/35/6/381>

KENRICK, Douglas T., Edward K. SADALLA, Gary GROTH a. Melanie R. TROST. Evolution, Traits, and the Stages of Human Courtship: Qualifying the Parental Investment Model. *Journal of Personality* [online]. 1990, **58**(1), 97-116 [cit. 2017-04-23]. DOI: 10.1111/j.1467-6494.1990.tb00909.x. ISSN 0022-3506. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/j.1467-6494.1990.tb00909.x>

KIECOLT-GLASSER, Janice K., Timothy J. LOVING, Jeffrey R. STOWELL, William B., MALARKEY et al. Hostile marital interactions, proinflammatory cytokine production, and wound healing. *Archives of General Psychiatry* [online]. 2005, **Vol.** 62, p. 1377-1384 [cit. 2017-03-26]. DOI: 10.1001/archpsyc.62.12.1377. ISSN 0003-990X. Dostupné z: <http://jamanetwork.com/journals/jamapsychiatry/fullarticle/209153>

KING, Kathleen B., a. Harry T. REIS. Marriage and long-term survival after coronary artery bypass grafting. *Health Psychology* [online]. 2012, **31**(1), 55-62 [cit. 2017-03-26]. DOI: 10.1037/a0025061. ISSN 0278-6133. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/hea/31/1/55/>

LANGLOIS, Judith H., Lisa KALAKANIS, Adam J. RUBENSTEIN a. Monica SMOOT. Maxims or myths of beauty? A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin* [online]. 2000, **126**(3), 390-423 [cit. 2017-03-29]. DOI: 10.1037/0033-2909.126.3.390. ISSN 0033-2909. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/12491865_Maxims_or_Myths_of_Beauty_A_Meta-Analytic_and_Theoretical_Review

LANLOIS, Judith H., Lori A. ROGGMAN. Attractive faces are only average. *Psychological Science* [online]. 1990, **1**(2), 115-121 [cit. 2017-04-2]. DOI: 10.1111/j.1467-9280.1990.tb00079.x. ISSN 0956-7976. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/DOI:/abs/10.1111/j.1467-9280.1990.tb00079.x>

LEMAY, Edward P., Nickola C. OVERALL a. Margaret S. CLARK. Experiences and interpersonal consequences of hurt feelings and anger. *Journal of Personality and Social*

Psychology [online]. 2012, **103**(6), 982-1006 [cit. 2017-04-17]. DOI: 10.1037/a0030064. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/psycarticles/2012-25103-001>

LINDQUIST, Kristen A., Tor D. WAGER, Eliza BLISS-MOREAU, Hedy KOBER et al. What are emotions and how are they created in the brain? *Behavioral and Brain Sciences* [online]. 2012, **35**(03), 172-202 [cit. 2017-04-19]. DOI: 10.1017/S0140525X1100183X. ISSN 0140-525x. Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0140525X1100183X

LITTLE, Anthony C., Benedict C. JONES a. Lisa M. DEBRUINE. Facial attractiveness: Evolutionary based research. *Philosophical Transactions Of The Royal Society B: Biological Sciences* [online]. 2011, **366**(1571), 1638-1659 [cit. 2017-04-2]. DOI: 10.1098/rstb.2010.0404. ISSN 0962-8436. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/51092589_Facial_attractiveness_Evolutionary_based_research

LYKKEN, David T. a. Auke TELLEGEN. Is human mating adventitious or the result of lawful choice? A twin study of mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1993, **65**(1), 56-68 [cit. 2017-03-28]. DOI: 10.1037/0022-3514.65.1.56. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/psp/65/1/56/>

MAIN, Marry, Nancy KAPLAN a. Jude CASSIDY. Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development* [online]. 1985, **50**(1/2), 66-104 [cit. 2017-04-15]. DOI: 10.2307/3333827. ISSN 1540-5834. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/3333827?seq=1#page_scan_tab_contents

MARTIN, Rod A., Patricia PUHLIK-DORIS, Gwen LARSEN, Jeanette GRAY et al. Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality* [online]. 2003, **37**(1), 48-75 [cit. 2017-04-24]. DOI: 10.1016/S0092-6566(02)00534-2. ISSN 00926566. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/223437499_Individual_differences_in_uses_of_hu

mor_and_their_relation_to_psychological_well-being_Development_of_the_Humor_Styles_Questionnaire

MASTEN, Ann S. Humor and competence in school age children. *Child Development* [online]. 1986, **57**(2), 461–473 [cit. 2017-04-24]. DOI: 10.2307/1130601. ISSN 1467-8624. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/1130601?seq=1#page_scan_tab_contents

MCGEE, Elizabeth a. Mark SHEVLIN. Effect of Humor on Interpersonal Attraction and Mate Selection. *The Journal of Psychology* [online]. 2009, **143**(1), 67-77 [cit. 2017-04-24]. DOI: 10.3200/JRLP.143.1.67-77. ISSN 0022-3980. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/23805753_Effect_of_Humor_on_Interpersonal_Attraction_and_Mate_Selection

MEYERS, Sarah A. a. Ellen BERSCHIED. The language of love: The difference a preposition makes. *Personality and Social Psychology Bulletin* [online]. 1997, **23**(4), 347-362 [cit. 2017-04-7]. DOI: 10.1177/0146167297234002. ISSN 0022-3514. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/247746687_The_Language_of_Love_The_Difference_a_Preposition_Makes

MONTOYA, R. Matthew, Robert S. HORTON a. Jeffery KIRCHNER. Is actual similarity necessary for attraction? A meta-analysis of actual and perceived similarity. *Journal of Social and Personal Relationships* [online]. 2008, **25**(6), 889–922 [cit. 2017-03-28]. DOI: 10.1177/0265407508096700. ISSN 02654075. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/249719130_Is_Actual_Similarity_Necessary_for_Attraction_A_Meta-Analysis_of_Actual_and_Perceived_Similarity

NEWCOMB, Theodore M. The acquaintance process: Looking mainly backward. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1978, **36**(10), 1075-1083 [cit. 2017-03-25]. DOI: 10.1037/0022-3514.36.10.1075. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/psp/36/10/1075>

NORTON, Michael I., Jeanna H. FROST a. Dan ARIELY. Less is more: The lure of ambiguity, or why familiarity breeds contempt. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 2007, **92**(1), 97–105 [cit. 2017-03-28]. DOI: 10.1037/0022-3514.92.1.97. ISSN

0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/index.cfm?fa=buy.optionToBuy&id=2006-23056-008>

O'CONNELL, Walter E. The Social Aspects of Wit and Humor. *The Journal of Social Psychology* [online]. 1969, **79**(2), 183-187 [cit. 2017-04-24]. DOI: 10.1080/00224545.1969.9922406. ISSN 0022-4545. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00224545.1969.9922406>

REGAN, Pamela C. a. Ellen BERSCHEID. Gender Differences in Characteristics Desired in a Potential Sexual and Marriage Partner. *Journal of Psychology & Human Sexuality* [online]. 1997, **9**(1), 25-37 [cit. 2017-04-25]. DOI: 10.1300/J056v09n01_02. ISSN 0890-7064.

Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/233353721_Gender_Differences_in_Characteristics_Desired_in_a_Potential_Sexual_and_Marriage_Partner

REIFF, M. R. Proportionality, winner-take-all, and distributive justice. *Politics, Philosophy & Economics* [online]. 2009, **8**(1), 5-42 [cit. 2017-04-29]. DOI: 10.1177/1470594X08098870. ISSN 1470-594x. Dostupné z: <http://ppe.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1470594X08098870>

REIS, Harry T., John NEZLEK a. Ladd WHEELER. Physical attractiveness in social interaction. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1980, **38**(4), 604–617 [cit. 2017-04-2]. DOI: 10.1037/0022-3514.38.4.604. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/psp/38/4/604/>

REIS, Harry T., Ladd WHEELER, Nancy SPIEGEL, Michael H. KERNIS et al. Physical attractiveness in social interaction: II. Why does appearance affect social experience? *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1982, **43**(5), 979-996 [cit. 2017-04-2]. DOI: 10.1037/0022-3514.43.5.979. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/psp/43/5/979/>

REIS, Harry T., Michael R. MANIACI, Peter A. Caprariello, Paul W. Eatwick et al. Familiarity does indeed lead to attraction in live interaction. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 2011, **101**(3), 557–570 [cit. 2017-03-28]. DOI: 10.1037/a0022885. ISSN 0022-3514. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/50303044_Familiarity_Does_Indeed_Promote_Attraction_in_Live_Interaction

REIS, Harry T., W. Andrew COLLINS a. Ellen BERSCHIED. The relationship context of human behavior and development. *Psychological Bulletin* [online]. 2000, **126**(6), 844-872 [cit. 2017-04-30]. DOI: 10.1037//0033-2909.126.6.844. ISSN 0033-2909. Dostupné z: <http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/0033-2909.126.6.844>

SADALLA, Edward K., Douglas T. KENRICK a. Beth VERSHURE. Dominance and heterosexual attraction. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1987, **52**(4), 730-738 [cit. 2017-03-29]. DOI: 10.1037/0022-3514.52.4.730. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/psp/52/4/730/>

SCHACHTER, Stanley a. Jerome SINGER. Cognitive, social, and physiological determinants of emotional state. *Psychological Review* [online]. 1962, **69**(5), 379-399 [cit. 2017-04-17]. DOI: 10.1037/h0046234. ISSN 0033-295X. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/rev/69/5/379/>

SCHILL, Thomsas a. Shawn O'LAUGHLIN. Humor Preference and Coping with Stress. *Psychological Reports* [online]. 1984, **55**(1), 309-310 [cit. 2017-04-022]. DOI: 10.2466/pr0.1984.55.1.309. ISSN 0033-2941. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.2466/pr0.1984.55.1.309>

SCHOLZ, John K. a. Kamil SICINSKI. Facial attractiveness and lifetime earnings: Evidence from a cohort study. *The Review of Economics and Statistics* [online]. 2015, **97**(1), 14-28 [cit. 2017-03-29]. DOI: 10.1162/REST_a_00435. ISSN 0034-6535. Dostupné z: http://www.mitpressjournals.org/DOI:/abs/10.1162/REST_a_00435

SHAVER, Phillip R., Hillary J. MORGAN a. Shelley WU. Is love a "basic" emotion? *Personal Relationships* [online]. 1996, **3**(1), 81-96 [cit. 2017-04-20]. DOI: 10.1111/j.1475-6811.1996.tb00105.x. ISSN 1350-4126. Dostupné z: <http://web.comhem.se/u52239948/08/shaver96.pdf>

SHERMAN, Lawrence W. HUMOR AND SOCIAL DISTANCE. *Perceptual and Motor Skills* [online]. 1985, **61**(3f), 1274-1274 [cit. 2017-04-24]. DOI:

10.2466/pms.1985.61.3f.1274. ISSN 0031-5125. Dostupné z:
<http://pms.sagepub.com/lookup/doi/10.2466/pms.1985.61.3f.1274>

SIMPSON, Jeffrey A. The dissolution of romantic relationships: Factors involved in relationship stability and emotional distress. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1987, **53**(4), 683-692 [cit. 2017-04-21DOI: 10.1037/0022-3514.53.4.683. ISSN 0022-3514. Dostupné z:
<http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/0022-3514.53.4.683>

SINGH, Devendra. Adaptive significance of female physical attractiveness: Role of waist to hip ratio. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1993, **65**(2), 293-307 [cit. 2017-04-2]. DOI: 10.1037/0022-3514.65.2.293. ISSN 0022-3514. Dostupné z:
<http://psycnet.apa.org/index.cfm?fa=buy.optionToBuy&id=1993-45219-001>

SINGH, Devendra. Female judgement of male attractiveness and desirability for relationships: Role of waist-to-hip ratio and financial status. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1995, **69**(6), 1089-1101 [cit. 2017-04-4]. DOI: 10.1037/0022-3514.69.6.1089. ISSN 0022-3514. Dostupné z:
https://www.researchgate.net/publication/14669550_Female_Judgment_of_Male_Attractiveness_and_Desirability_for_Relationships_Role_of_Waist-to-Hip_Ratio_and_Financial_Status

SLOMAN, Steven a. Leon SLOMAN. Mate selection in the service of human evolution. *Journal of Social and Biological Systems* [online]. 1988, **11**(4), 457-468 [cit. 2017-04-26]. DOI: 10.1016/0140-1750(88)90083-8. ISSN 01401750. Dostupné z:
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/014017508890083>

SPRECHER, Susan a. Pamela C. REGAN. Passionate and companionate love in courting and young married couples. *Sociological Inquiry* [online]. 1998, **68**(2), 163-185 [cit. 2017-04-8]. DOI: 10.1111/j.1475-682X.1998.tb00459.x. ISSN 1475-682X. Dostupné z:
https://www.researchgate.net/publication/240609323_Passionate_and_Companionate_Love_in_Courting_and_Young_Married_Couples

SPRECHER, Susan, Quintin SULLIVAN a. Elaine HATFIELD. Mate selection preferences: Gender differences examined in a national sample. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1994, **66**(6), 1074-1080 [cit. 2017-04-27]. DOI: 10.1037/0022-

3514.66.6.1074. ISSN 1939-1315. Dostupné z:
<http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/0022-3514.66.6.1074>

STERNBERG, Robert J. a. Susan GRAJEK. The nature of love. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1984, **47**(2), 312-329 [cit. 2017-04-7]. DOI: 10.1037/0022-3514.47.2.312. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1985-01240-001>

STERNBERG, Robert J. A triangular theory of love. *Psychological Review* [online]. 1986, **93**(2), 119-135 [cit. 2017-04-16]. DOI: 10.1037/0033-295X.93.2.119. ISSN 0033-295X. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/rev/93/2/119/>

STEWART, Stephanie, Heather STINNETT a. Lawrence B. ROSENFELD. Sex differences in desired characteristics of short-term and long-term relationship partners. *Journal of Social and Personal Relationships* [online]. 2000, **17**(6), 843-853 [cit. 2017-03-29]. DOI: 10.1037/0022-3514.90.3.468. ISSN 02654075. Dostupné z: <http://mysmu.edu/faculty/normanli/LiKenrick2006.pdf>

TAYLOR, Lindsay S., Andrew T. FIORE, Gerald A. MENDELSON a. Coye CHESHIRE. "Out of My League": A Real-World Test of the Matching Hypothesis. *Personality and Social Psychology Bulletin* [online]. 2011, **37**(7), 942-954 [cit. 2017-04-30]. DOI: 10.1177/0146167211409947. ISSN 0146-1672. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0146167211409947>

TERMAN, Lewis M. Psychological Factors in Marital Happiness. *American Journal of Psychiatry* [online]. 1938, **95**(5), 1253-1253 [cit. 2017-03-25]. DOI: 10.1176/ajp.95.5.1253. ISSN 1535-7228. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1939-00457-000/>

The science of happiness. *Time* [online]. 2005, **165** (3) [cit. 2017-03-26]. ISSN 0040-781X. Dostupné z: <http://content.time.com/time/magazine/0,9263,7601050117,00.html>

TIDWELL, Natasha D., Paul W. EASTWICK a. Eli J. FINKEL. Perceived, not actual, similarity predicts initial attraction in a live romantic context: Evidence from the speed-dating paradigm. *Personal Relationships* [online]. 2012, **20**(2), 199-215 [cit. 2017-03-28]. DOI: 10.1111/j.1475-6811.2012.01405.x. ISSN 1475-6811. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/251230933_Perceived_not_actual_similarity_predicts_initial_attraction_in_a_live_romantic_context_Evidence_from_the_speed-dating_paradigm

TIEDENS, Larissa Z., Phoebe C. ELLSWORTH a. Batja MESQUITA. Sentimental Stereotypes: Emotional Expectations for High-and Low-Status Group Members. *Personality and Social Psychology Bulletin* [online]. 2000, **26**(5), 560-575 [cit. 2017-04-21]. DOI: 10.1177/0146167200267004. ISSN 0146-1672. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0146167200267004>

VAN YPEREN, Nico W. a. Bram P. BUUNK. A longitudinal study of equity and satisfaction in intimate relationships. *European Journal of Social Psychology* [online]. 1990, **20**(4), 287-309 [cit. 2017-04-28]. DOI: 10.1002/ejsp.2420200403. ISSN 00462772. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1002/ejsp.2420200403>

WALSTER, Elaine, Ellen BERSCHEID a. G. William BERSCHEID. New directions in equity research. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1971, **25**(9), 151-176 [cit. 2017-04-27]. DOI: 10.1037/h0033967. ISSN 1939-1315. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/232605254_New_Directions_in_Equity_Research

WALSTER, Elaine, G. William WALSTER, Jane PLIAVIN a. Lynn SCHMIDT. “Playing hard to get”: Understanding an elusive phenomenon. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1973, **26**(1), 113–121 [cit. 2017-03-29]. DOI: 10.1037/h0034234. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/psp/26/1/113/>

WALSTER, Elaine, Vera ARONSON, Darcy ABRAHAMS a. Leon ROTTMAN. Importance of physical attractiveness in dating behavior. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 1966, **4**(5), 508-516 [cit. 2017-04-2]. DOI: 10.1037/h0021188. ISSN 0022-3514. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/psp/4/5/508/>

WANZER, Melissa Bekelja, Melanie BOOTH-BUTTERFIELD a. Steve BOOTH-BUTTERFIELD. Are funny people popular? An examination of humor orientation, loneliness, and social attraction. *Communication Quarterly* [online]. 1996, **44**(1), 42-52 [cit. 2017-04-23]. DOI: 10.1080/01463379609369999. ISSN 0146-3373. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01463379609369999>

WIEDERMAN, Michael W. a. Elizabeth R. ALLGEIER. Gender differences in mate selection criteria: Sociobiological or socioeconomic explanation? *Ethology and Sociobiology* [online]. 1992, **13**(2), 115-124 [cit. 2017-04-26]. DOI: 10.1016/0162-3095(92)90021-U. ISSN 01623095. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/223077169_Gender_differences_in_mate_selection_criteria_Sociobiological_or_socioeconomic_explanation

XU, Xiaomeng, Arthur ARON, Lucy BROWN, Guikang CAO et al. Reward and motivation systems: A brain mapping study of early-stage intense romantic love in Chinese participants. *Human Brain Mapping* [online]. 2011, **32**(2), 249-257 [cit. 2017-04-9]. DOI: 10.1002/hbm.21017. ISSN 1097-0193. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/DOI:/10.1002/hbm.21017/full>

XU, Xiaomeng, Jin WANG, Arthur ARON, Wei LEI et al. Intense passionate love attenuates cigarette cuereactivity in nicotine-deprived smokers: An fMRI study. *PLoS ONE* [online]. 2012, **7**(7), e42235. [cit. 2017-04-9]. DOI: 10.1371/journal.pone.0042235. ISSN 1932-6203. Dostupné z: <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0042235>

YOUNGER, Jarred, Arthur ARON, Sara PARKE, Neil CHATTERJEE et al. Viewing pictures of a romantic partner reduces experimental pain: Involvement of neural reward systems. *PLoS ONE* [online]. 2010, **5**(10), e13309 [cit. 2017-04-9]. DOI: 10.1371/journal.pone.0013309. . ISSN 1932-6203. Dostupné z: <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0013309>

ZAJONC, Robert B. Mere exposure: A gateway to the subliminal. *Current directions in Psychological Science* [online]. 2001, **10**(6), s. 224-228 [cit. 2017-03-28]. DOI: 10.1111/1467-8721.00154. ISSN 0963-7214. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/246807220_Mere_Exposure_A_Gateway_to_the_Subliminal

ZEKI, Semir a. John P. ROMAYA. The brain reaction to viewing faces of opposite- and same-sex romantic partners. *PLoS ONE* [online]. 2010, **5**(12), e15802 [cit. 2017-04-9]. DOI: 10.1371/journal.pone.0015802. ISSN 1932-6203. Dostupné z: <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0015802>

Bibliografické údaje

Jméno a příjmení autora: Jiří Brouček

Studijní program: Bakalářský

Studijní obor: Psychologie

Název práce: Teorie o výběru partnera – srovnávací studie

Počet stran (bez příloh): 65

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů české literatury a pramenů: 3

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 155

Počet internetových odkazů: 123

Vedoucí práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Rok dokončení práce: 2017

Evidenční list knihovny

Souhlasím s tím, aby má bakalářská práce byla využívána ke studijním účelům.

V Praze, dne

Uživatel/ka potvrzuje svým podpisem, že pokud tuto bakalářskou práci využije ve své práci, uvedou ji v seznamu literatury a budou ji řádně citovat jako jakýkoliv jiný pramen:

**Posudek vedoucího/oponenta bakalářské práce na Pražské vysoké škole
psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta: Jiří BROUČEK

Obor studia: psychologie

Název práce: *Teorie o výběru partnera – srovnávací studie*

Vedoucí práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 63

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 281

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Oborová příslušnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

0				
---	--	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

0				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

0				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborné; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěš/a

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

		2		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

0				
---	--	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		2		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		2		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

V úvodu není zdůvodnění výběru tématu. Mohl byste dodatečně zdůvodnit, proč jste si právě toto téma vybral?

Jaká slabá místa při zpětném pohledu vidí autor ve své práci?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Práce je teoretická se značným množstvím prostudované literatury.

Na začátku autor vymezuje pojmy, které však pouze nereprodukuje, ale dovede s nimi pracovat. Dále se zabývá významem mezilidských vztahů v životě člověka a vymezuje rozdíly mezi nimi, pozornost pak věnuje lásce jako specifickému vztahu. Srovnává dvě teorie o výběru partnera, teorii rovnosti a teorii evoluční.

Spolupráce s autorem probíhala uspokojivě, byl v tématu velmi angažován. Práce s literaturou a citace odpovídají požadavkům.

Počet stránek literatury je téměř stejný jako počet stránek samotného textu, tedy přece jen nadměrný.

Autor začal v úvodu pojednávat rovnou o tématu s odkazem na autory, postrádám zdůvodnění výběru tématu, i když to není zcela povinné.

Práce je pečlivě provedená, ale její „atraktivitu“ by byl ještě zvýšil doplňující výzkum, který by byl právě pro toto téma velmi zajímavý. V tomto podání je přece jen nedostatkem určitá vzdálenost od praxe. Přesto práce plně splňuje požadavky kladené na bakalářskou práci.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace:
velmi dobře

Datum, podpis:
8. 9.2017

MUDr. Olga Dostálová, CSc.

**Posudek oponenta bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta: Jiří Brouček

Obor studia: psychologie

Název práce: **Teorie o výběru partnera – srovnávací studie**

Vedoucí/oponent* práce: *doc. PhDr. Jiří Brouček*

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 65

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 3 + 155 + 123

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		x		
--	--	---	--	--

Oborová příléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

x				
---	--	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

x				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

x				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

			x	
--	--	--	---	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

x				
---	--	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

		x		
--	--	---	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		x		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Jaké jsou hlavní motivy výběru konkrétního partnera?
Jaké teorie výběru partnera autor komparoval a kde?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Studující předložil k posouzení bakalářskou práci s poměrně širokým názvem, který měl zřejmě evokovat výběr partnera v milostném vztahu, ale mohl také vzbuzovat dojem, že může jít o partnery v práci, ve sportu a pod. Z obsahu je však patrné, že mělo zřejmě jít o přátelské a milostné vztahy mezi mužem a ženou (ostatní mezigenderové vztahy jsou vynechány).

K práci lze vznést některé připomínky: Text práce zůstal v poměrně obecné rovině a bohužel v něm nejsou rozebrány teorie, které jsou ohlášeny v titulu. Proto je text věnován řadě dílčích problémů, ale zůstal v poměrně obecné popisné rovině. Například i Sternbergova teorie by si zcela jistě zasloužila podrobnější rozbor, jakož i některé vynechané teorie na hranici filosofie, psychologie a terapie. Zcela jsem v textu postrádal solidnější analýzu sociokulturních aspektů ovlivňujících vzájemné vztahy mužů a žen.

Celkové hodnocení: Autor předložil k posouzení práci, pro jejíž zpracování použil značné množství zahraniční literatury. Text je psán velmi kultivovaným slohem a podává určitý vhled do výčtu problémů, s nimiž je třeba se při studiu partnerských vztahů vypořádat. Rozsah práce však neumožnil podrobnější analýzy a nejsou uvedeny ani slíbené teorie, jejichž srovnání ohlašuje název práce. V úvodu je řečeno, až autor u překladů uvede původní anglické texty citací (anglické texty jsem nenašel).

Podíváme-li se na obsah, je již z prvního náhledu jasné, že cca dvoustránkové texty neumožní u řady témat hlubší záběr. Na druhou stranu je evidentní snaha co nejširše zmapovat vytyčený terén, což je největší vklad textu; text neodbočuje do jiných oblastí (k čemuž by zvolené téma mohlo svádět) a drží se oblasti psychologie.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře

Datum, podpis: 7. 9. 2017

doc. PhDr. Jaroslav Kořan